

Det kunstneriske fagområde på stx og toårigt hf

Evaluerings af fagområder 2008

Det kunstneriske fagområde på stx og toårigt hf

Evaluering af fagområder 2008

2009

**Det kunstneriske fagområde på stx og to-
årigt hf**

© 2009 Danmarks Evalueringsinstitut

Citat med kildeangivelse er tilladt

Bemærk:

Danmarks Evalueringsinstitut sætter komma
efter Dansk Sprognævns anbefalinger

Publikationen er kun udgivet i elektronisk form
på: www.eva.dk

ISBN (www) 978-87-7958-494-5

Indhold

1	Resume	7
2	Indledning	9
2.1	Formål	9
2.2	Evalueringsdesign	9
2.3	Tilrettelæggelse	11
2.4	Rapportens opbygning	12
3	Overblik over fagområdet	13
3.1	Indkredsning af fagområdet	13
3.1.1	Ændringer i forbindelse med reformen	14
3.2	Elevernes og kursisternes valgmønstre	15
3.2.1	Andelen af stx-elever med kunstneriske fag før og efter reformen	15
3.2.2	Andelen af hf-kursister med kunstneriske fag før og efter reformen	16
3.2.3	Andelen af stx-elever med mere end ét kunstnerisk fag efter reformen	17
3.2.4	Andelen af hf-kursister med mere end ét kunstnerisk fag efter reformen	17
3.3	Skolernes udbud og oprettelse af obligatoriske kunstneriske fag	18
3.3.1	Udbud og oprettelse af obligatoriske kunstneriske fag på stx	18
3.3.2	Udbud og oprettelse af obligatoriske praktiske/musiske fag på hf	19
3.4	Skolernes udbud og oprettelse af kunstneriske valgfag	20
3.4.1	Udbud og oprettelse af kunstneriske valgfag på stx	20
3.4.2	Udbud og oprettelse af praktiske/musiske valgfag på hf	21
3.5	Erfaringer med fagområdet efter reformen	22
3.6	Sammenfatning og vurderinger	24
4	Fagområdet i fagligt samspil	27
4.1	Kunstneriske fag og almen studieforberedelse (AT)	27
4.1.1	Erfaringer med AT	27
4.2	Fagligt samspil inden for kunstneriske studieretninger	30
4.2.2	Erfaringer med kunstneriske studieretninger	32
4.3	Sammenfatning og vurderinger	32
5	Fagområdet og elevernes studiekompetencer	35
5.1	Studiekompetencer i et aftagerperspektiv	35
5.2	Studiekompetencer i et elevperspektiv	36
5.3	Studiekompetencer i et lærerperspektiv	38
5.4	Studiekompetencer i et lederperspektiv	40
5.5	Sammenfatning og vurderinger	42
Appendiks		
Appendiks A:	Projektbeskrivelse	43
Appendiks B:	Dokumentation og metode	47

1 Resume

Denne rapport belyser hvilken betydning gymnasireformen fra 2005 har haft for det kunstneriske fagområde på stx og toårigt hf. Rapporten er én af fire rapporter om fagområdeevalueringer som Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) gennemfører for Undervisningsministeriet. De fire fagområdeevalueringer fokuserer på reformen fra forskellige vinkler og udkommer sammen med en samlet evaluering af gymnasireformen som EVA gennemfører som led i sin handlingsplan for 2008.

Evalueringen er i høj grad en kortlægning af fagområdets stilling efter reformen. Fagområdets stilling belyses fra forskellige vinkler. Samtidig skal evalueringen opfattes som en erfaringsopsamling der kan bruges i det videre arbejde med at implementere reformens intentioner.

Evalueringen viser et stort fagligt og pædagogisk engagement i de kunstneriske fag efter reformen, men også mange frustrationer over reformen der har skabt en række ændringer i forhold til det kunstneriske fagområde. Det drejer sig dels om ændringer for fagområdet betragtet som helhed, dels om forskydninger de kunstneriske fag imellem. De centrale kunstneriske fag betragtes i den sammenhæng som musik, dramatik, billedkunst og mediefag. Desuden inddrages fagene design og dans i evalueringen.

Færre stx-elever med mere end et kunstnerisk fag

Antallet af stx-studenter der kan anføre mere end et kunstnerisk fag på deres eksamensbevis, er faldet betragteligt efter reformen sammenlignet med før reformen, hvilket i særlig grad bidrager til stx-lærernes bekymring. En stor andel af stx-eleverne vurderer tilsvarende at de kunstneriske fag fylder for lidt i deres uddannelse. Det synes altså vanskeligt at dække efterspørgslen efter kunstneriske fag på stx-uddannelsen efter reformen – i hvert fald i en grad som stiller alle tilfredse.

Muligheder for flerfagligt samspil udnyttes endnu ikke fuldt ud

De øgede muligheder for flerfaglige samspil som reformen har tilvejebragt, rummer store potentialer for det kunstneriske fagområde. Kunstneriske studieretninger indbyder de kunstneriske fag til at være centrale medspillere i samspilsforløb og i studieretningsprojekter. Udfordringen ligger i at udfylde dette mulighedsrum med større gennemslagskraft end hidtil på baggrund af erfaringerne fra første gennemløb. Med hensyn til deltagelse i almen studieforberedelse står de kunstneriske fag over for betydelige udfordringer, bl.a. som konsekvens af mange blandede hold. EVA vurderer at der er behov for centralt fastsatte retningslinjer i forhold til denne udfordring.

Hf har fået et fagligt løft

På hf-uddannelsen retter frustrationen sig primært mod de nye læreplaner efter reformen, der af nogle lærere opleves som ambitiøse i forhold til kursisternes indgangsforudsætninger. Der er god grund til at tage hf-lærernes vurdering alvorligt, men resultatet må på den anden side ses i sammenhæng med det faglige løft som de praktiske/musiske fag utvivlsomt har fået på hf-uddannelsen efter reformen. Med til dette løft hører også et løft i ambitionsniveauet, som det fremgår af læreplanerne. En vigtig udfordring som hf-lærere står over for, er i den sammenhæng at inddrage den teoretiske dimension uden samtidig at give køb på den praktisk-produktive dimension i dette faglige løft.

Den nye prøvedimension på C-niveau løfter niveauet

Prøvedimensionen for kunstneriske fag på C-niveau, som er en reformfrembragt nyskabelse på begge uddannelser, har bidraget positivt til elevernes/kursisternes arbejdsmoral og motivation.

Mange lærere begræder på den anden side tabet af gruppeeksamen, hvis afskaffelse udgør en særskilt udfordring i forhold til de kunstneriske fags indarbejdede traditioner med gruppebaserede produktioner.

Den praktisk-produktive dimension skal indgå i undervisningen

Mange stx-lærere med kunstneriske fag vurderer generelt at det faglige niveau er svækket efter reformen. Meget peger i retning af at det er den praktisk-produktive dimension i de kunstneriske fag der har fået en svagere placering efter reformen, mens den teoretiske dimension omvendt er blevet styrket. EVA vurderer i den sammenhæng at det er et vigtigt mål at nå frem til en fagdidaktisk ligevægt mellem de to dimensioner i undervisningens tilrettelæggelse, både af hensyn til elevmotivationen og af hensyn til opfyldelsen af de faglige mål som de fremgår af læreplanerne.

Aftagernes forventninger imødekommes efter reformen

EVA's aftagerundersøgelse viser at der er en fin overensstemmelse mellem aftagerinstitutionernes forventninger og den faglige profil som dimittender med kunstneriske fag får efter reformen.

2 Indledning

I sommeren 2008 dimitterede de første studenter efter reformen af de treårige gymnasiale uddannelser. I den forbindelse gennemfører EVA en række reformrelaterede undersøgelser og evalueringer, dels af enkelte fag, dels af fagområder og endelig af reformen samlet set. Både fagevalueringer og evaluering af fagområder er rekvireret af Undervisningsministeriet. I denne rapport fremlægges resultaterne af evalueringen af det kunstneriske fagområde på stx og hf.

2.1 Formål

Evalueringen af det kunstneriske fagområde på stx og hf indgår i en række af fagområdeevalueringer der i øvrigt omfatter:

- Det økonomiske fagområde på hhx
- Det tekniske og naturvidenskabelige fagområde på stx og htx
- Fremmedsprog på stx og hhx.

Fagområdeevalueringerne fokuserer ikke på de enkelte fag inden for fagområdet, men belyser hvordan fagområdet fungerer i bred forstand. Det kunstneriske fagområde betragtes derfor i denne sammenhæng som en dimension i de to uddannelser der er omfattet af fagene musik, billedkunst, mediefag, design, dramatik og dans.¹

Evalueringen samler op på erfaringerne inden for fagområdet efter reformen idet det andet gennemløb af kursister på den toårige hf-uddannelse fandt sted i sommeren 2008, mens stx-uddannelsen på samme tidspunkt oplevede det første treårige gennemløb.

Evalueringen belyser reformens virkning på indholdsmæssige og strukturelle træk ved det kunstneriske fagområde. Evalueringen dækker tre fokusområder:

- Fagområdetets position i uddannelserne idet der anlægges et komparativt perspektiv i forhold til tidligere
- Det faglige samspil inden for faggruppen og i forhold til uddannelsen i sin helhed
- Fagområdetets rolle i forhold til gymnasireformens overordnede mål om at styrke elevernes studiekompetence.

Evalueringens dokumentation bygger på erfaringer fra hhv. første og andet gennemløb. Der har været tale om en implementeringsproces, og både fra centralt hold og lokalt på skolerne er der sket ændringer i løbet af disse gennemløb.

2.2 Evalueringsdesign

Evalueringen af det kunstneriske fagområde på stx og hf er blevet gennemført på baggrund af en projektbeskrivelse der blev forelagt Undervisningsministeriet i marts 2008. Projektbeskrivelsen, der findes som rapportens Appendiks A, gør rede for evalueringens formål og metode. Nedenfor gennemgås de enkelte dokumentationskilder. En uddybende metodisk beskrivelse findes i rapportens Appendiks B.

¹ Faget dans oprettes kun på ganske få skoler og indgår ikke reelt i evalueringen idet det ikke optræder som fag på nogle af de skoler som EVA har besøgt.

Det valgte evalueringsdesign omfatter både kvantitative data i form af spørgeskemaundersøgelser og statistiske data fra UNI-C og kvalitative data i form af skolebesøg og aftagerinterview. Designet sikrer at evalueringens fokusområder er blevet belyst både i dybden og i bredden.

Spørgeskemaundersøgelse blandt skoleledelser

I august 2008 gennemførte EVA en webbaseret spørgeskemaundersøgelse blandt skoleledere på de treårige gymnasiale uddannelser, stx, hhx og htx. Formålet med undersøgelsen var tosidigt. Dels skulle den give et landsdækkende billede af hvordan lederne oplever og vurderer centrale forhold ved reformen. Dette landsdækkende billede indgår i EVA's evaluering af reformen samlet set. Dels skulle undersøgelsen kortlægge forhold og vurderinger med særlig relevans for evalueringerne af fagområder. Det drejer sig om:

- Udbud og oprettelse af studieretninger
- Udbud og oprettelse af fag, herunder valgfag
- Placering af fagene i det treårige forløb
- Fagernes rolle i forhold til faglige samspil
- Ledernes vurdering af fagområdets stilling efter reformen.

Spørgeskemaundersøgelsen er en totalundersøgelse hvilket vil sige at EVA har udsendt et spørgeskema til samtlige stx-skoler – og dermed samtlige stx-skoler med toårigt hf. I alt har 108 stx- og hf-ledere besvaret spørgeskemaet. Det svarer til en samlet svarprocent på 77 %.

Kvantitativt materiale i øvrigt

I forbindelse med EVA's evaluering af gymnasireformen er der foruden undersøgelsen blandt skoleledere, som er nævnt ovenfor, gennemført stikprøvebaserede spørgeskemaundersøgelser blandt lærere, elever samt dimittender fra de treårige gymnasiale uddannelser. Nogle resultater fra disse undersøgelser er relevante for evalueringerne af fagområder.

Undersøgelsen blandt elever og dimittender blev gennemført af Danmarks Statistik for EVA som telefoninterview i august 2008. I alt har 270 tredjeårselever på stx og 244 dimittender fra stx besvaret spørgsmålene. Der er tale om svarprocenter på hhv. 68 og 65 %.

Undersøgelsen blandt lærere blev ligeledes gennemført af Danmarks Statistik i august 2008. Undersøgelsen blev gennemført som en kombineret webbaseret og telefonisk undersøgelse. I alt har 429 stx-lærere deltaget i undersøgelsen. Det svarer til en svarprocent på 85 %.

Desuden er der i evalueringen anvendt talmateriale fra UNI-C vedrørende fag, niveauer og studieretninger. Tallene stammer fra følgende publikationer der er tilgængelige på Undervisningsministeriets hjemmeside: www.uvm.dk:

- *Oprettede studieretninger på de gymnasiale uddannelser 2008*. UNI-C Statistik & Analyse, 26. august 2008
- *Analyse af studenterne 2009 fra de 3-årige gymnasiale uddannelser (stx, hhx og htx)*. UNI-C Statistik & Analyse, 26. august 2008
- *Hf-eksamen 2007*. UNI-C Statistik & Analyse, 18. marts 2008 (suppleret med tal fra 2008 som EVA har indhentet hos UNI-C).

EVA har som supplement hertil foretaget yderligere optællinger i det datamateriale der ligger til grund for UNI-C Statistik & Analyses rapport *Oprettede studieretninger på de gymnasiale uddannelser 2008*.

Endelig har EVA modtaget materiale fra Undervisningsministeriet vedrørende skolernes udbud af studieretninger, kunstneriske fag og 2. fremmedsprog.

Skolebesøg

I august og september 2008 gennemførte EVA besøg på i alt 14 skoler, heraf 8 stx- og hf-skoler, 3 hhx-skoler, 2 htx-skoler og en kombinationsskole med hhx og htx. De 14 skoler var udvalgt så der samlet set var en geografisk og størrelsesmæssig repræsentativ spredning.

Skolebesøgene havde et dobbelt formål. De skulle bidrage dels til EVA's samlede evaluering af reformen, dels til dokumentationsindsamlingen i forbindelse med evalueringerne af fagområder. Alle skolebesøg handlede derfor om såvel generelle forhold vedrørende reform og reformimplementering som ét eller to specifikke fagområder. På følgende skoler blev der sat særligt fokus på det kunstneriske fagområde:

- Nyborg Gymnasium (og hf)
- Roskilde Gymnasium (og hf)
- Silkeborg Gymnasium
- Struer Statsgymnasium (og hf)

På hver skole blev der gennemført separate gruppeinterview med hhv. lærere og elever, og på skolerne med hf blev der også gennemført interview med kursister. Disse interview havde alene fokus på kunstneriske fag. Desuden blev der gennemført interview med skolens ledelse hvor kunstneriske fag blev drøftet sammen med andre temaer. EVA havde bedt om at elevgruppen blev sammensat så elever fra både kunstneriske og andre studieretninger var repræsenteret. EVA havde desuden bedt om at lærergruppen skulle repræsentere en faglig bredde inden for de kunstneriske fag.

Gladsaxe Gymnasium indgik desuden som besøgs-skole i forbindelse med uddybende elev- og lærerinterview om faget dramatik.

Skolebesøgene har bidraget med et kvalitativt blik på reformen og underbygger og kvalificerer dermed det kvantitative materiale.

Aftagerinterview

Forud for skolebesøgene blev der foretaget telefoninterview med repræsentanter for videregående uddannelser som er blandt typiske aftagere af dimittender med en særlig kunstnerisk profil. I alt fem aftagere i form af repræsentanter for videregående uddannelser hvor kunstneriske fag og kompetencer spiller en central rolle, er blevet interviewet. Alle interviewpersoner har eller har haft ansvar som studieledere.

Formålet med interviewene har været at frembringe et eksternt perspektiv på fagområdet med særligt fokus på spørgsmålet om hvilke kompetencer aftagere ser som nødvendige og/eller relevante at eleverne har med fra deres gymnasiale uddannelse. Formålet med aftagerinterviewene har ikke været at få vurderinger af hverken tidligere eller nuværende studiestartere, men at få et generelt indtryk af hvilke kompetencer det er nyttigt at have med sig fra en gymnasial uddannelse ved studiestart på en videregående kunstnerisk uddannelse. Interviewene har dermed bidraget til forberedelsen af skolebesøgene og fungerer desuden som perspektivering i forhold til de kompetencer som elever, lærere og ledere vurderer at studenterne får med sig fra en gymnasial uddannelse. I denne sammenhæng er det naturligvis vigtigt at huske på at der ikke er tale om en repræsentativ eller udtømmende kortlægning af aftagernes syn på kompetencebehov hos studiestartere, men blot om nedslag i feltet af videregående uddannelser med et kunstfagligt indhold.

2.3 Tilrettelæggelse

Gennemførelsen af fagområdeevalueringerne har involveret mange mennesker. Ud over de lærere, elever og ledere der har bidraget til dokumentationsindsamlingen, som nævnt ovenfor, er der nedsat en eksternt følgegruppe i forbindelse med hver enkelt fagområdeevaluering og en projektgruppe fra EVA.

Følgegrupper

Til hver fagområdeevaluering er der knyttet en følgegruppe på fem til syv personer med særligt indsigt inden for det evaluerede fagområde. Følgegrupperne har haft til opgave at kommentere dokumentationsmaterialet og give sparring til EVA's projektgruppe i forbindelse med analyse og afrapportering af materialet.

Hver følgegruppe har tilsammen dækket følgende kompetencer:

- Undervisningserfaring i fag inden for fagområdet på de involverede uddannelser

- Ledelserfaring fra de involverede uddannelser
- Eksternt perspektiv på fagområdet.

I evalueringen af det kunstneriske fagområde på stx og hf har følgegruppen bestået af:

- Michael Fjeldsøe, Vicestudieleder ved Institut for Kunst- og Kulturvidenskab på Københavns Universitet
- Per Hansen, lektor på Herlev Gymnasium & HF
- Kirsten Jeppesen, rektor på Gribskov Gymnasium
- Niels Overgaard Lehmann, institutleder ved Institut for Æstetiske Fag på Aarhus Universitet
- Peter Balslev Madsen, lektor på Morsø Gymnasium
- Jens Boe Nielsen, rektor på Nørre Gymnasium
- Henrik Aaes, rektor på Kongsholm Gymnasium & HF

Projektgruppe

EVA har nedsat en projektgruppe der sikrer at der i evalueringerne anvendes pålidelige og hensigtsmæssige metoder inden for rammerne af den projektbeskrivelse der ligger til grund for evalueringen. Projektgruppen har haft ansvaret for evalueringerne, forestået indsamling og analyse af dokumentationsmateriale og udarbejdet rapporterne.

Det overordnede ansvar for koordineringen af fagområdeevalueringer ligger hos evalueringskonsulent Rikke Sørup som er projektleder på fag- og fagområdeevalueringerne. Den specifikke evaluering af det kunstneriske fagområde er gennemført af evalueringskonsulent Peter Toft. Endvidere har evalueringsmedarbejderne Lotte Kanstrup og Cæcilie Schou deltaget i arbejdet.

2.4 Rapportens opbygning

Rapporten indeholder ud over resuméet og denne indledning tre kapitler, der i store træk følger projektbeskrivelsens fokusområder, jf. afsnit 2.1. Kapitel 3 handler om fagområdets position efter reformen. Det gør i hovedtræk rede for formelle ændringer som fagområdet har gennemgået med reformen, og det beskriver aspekter ved reformimplementeringen som på skoleniveau har betydning for fagområdet.

I kapitel 4 flyttes fokus mod den pædagogiske praksis, idet kapitlet handler om fagligt samspil. Kapitlet belyser samspillet mellem de kunstneriske fag såvel som samspillet mellem kunstneriske fag og de øvrige fag. Fokus er på de formaliserede samspil i form af almen studieforberedelse og studieprojektet på stx.

Endelig belyser kapitel 5 resultaterne, forstået som de studiekompetencer studenterne besidder når de forlader stx- eller hf-uddannelsen. Det handler både om formelle kompetencer i forhold til fag og niveauer og om de faglige, personlige og almene kompetencer som lærere, elever og ledere vurderer at studenterne besidder.

Rapporten indeholder analyser af den indsamlede dokumentation. Der er dels tale om nogle fælles betragtninger på tværs af stx og hf, dels separate afsnit for hver af de to uddannelser. EVA har gennemført analyserne med sparring fra den nedsatte følgegruppe. Kapitel 3-5 afsluttes med nogle overvejelser og vurderinger. Vurderingerne er foretaget af EVA på baggrund af evalueringens dokumentationsgrundlag.

Endelig indeholder rapporten et appendiks med projektbeskrivelsen samt udførlige beskrivelser af de anvendte metoder.

3 Overblik over fagområdet

På såvel det politiske niveau som på skoleniveau er der bred enighed om at det kunstneriske fagområde spiller og fortsat bør spille en vigtig rolle på landets gymnasieskoler. Enigheden blev senest konsolideret på et møde om de kunstneriske fag på Sorø Akademi i 2005 hvor fagenes rolle, position og status i folke- og gymnasieskolen blev drøftet. Sorømødets deltagere fremhævede i den sammenhæng fagområdet egnethed og vigtige position som en motiverende faglig og pædagogisk faktor i de unges uddannelsesforløb.

Dette kapitel giver et overblik over det kunstneriske fagområde på stx og toårigt hf. Kapitlet redegør for de ændringer som gymnasireformen indholdsmæssigt og strukturelt har tilført fagområdet, herunder hvilken virkning disse ændringer har ført med sig i forhold til andelen af elever/kursister med kunstneriske fag før og efter reformen.

Sidst i kapitlet inddrages interviewmateriale fra de skoler som EVA har besøgt med henblik på at belyse skolernes erfaringer med disse reformrelaterede ændringer.

3.1 Indkredsning af fagområdet

Det kunstneriske fagområde er en afgrænset dimension i stx- og hf-uddannelserne defineret af fagene musik, billedkunst, mediefag, dramatik, design og dans.

De kunstneriske fag på stx og hf er omfattet af det lovgrundlag som udstikkes i hhv. stx- og hf-bekendtgørelsen. Ud over at levere lovgrundlaget for de to uddannelser definerer bekendtgørelserne også mere indgående de enkelte fags identitet, mål og indhold i læreplansbeskrivelser.

Læreplanerne for de kunstneriske fag indledes alle med en kort fremstilling af det enkelte fags identitet og formål. Om billedkunst på C-niveau på stx og hf står der fx at "fagets primære genstandsfelt er billedkunst og arkitektur [...] fagets formål er at give eleverne/kursisterne forståelse for visuelle og rumlige fænomener, herunder billedkunst og arkitektur".

Herefter beskrives en række faglige mål som undervisningen – afhængigt af fag, uddannelse og niveau – skal sætte eleverne/kursisterne i stand til at indfri ved deres afslutning af faget. Et af de faglige mål for musik på C-niveau på stx og hf er fx at eleverne skal kunne "demonstrere forståelse af musik i en historisk, samfundsmæssig og kulturel sammenhæng med anvendelse af grundlæggende begreber og metoder fra musikkunde, hørrelære og musikteori".

Eleverne sættes bl.a. i stand til at indfri de faglige mål vha. fagets kernestof samt supplerende stof som også opridses i de enkelte fags læreplaner. For mediefag på C-niveau på stx og hf er et af kernestoffområderne fx "grundlæggende dramaturgiske principper og fortælleforhold".

Herudover beskriver læreplanerne for de enkelte kunstneriske fag didaktiske principper for undervisningens tilrettelæggelse, arbejdsformer der skal indgå i undervisningen, samt prøveform og bedømmelseskriterier til eksamen.

De kunstneriske fag som formelt er defineret ved deres læreplaner, skal sammen med de øvrige fag i fagrækken bidrage til at uddannelserne opfylder deres generelle formål som står beskrevet i første kapitel af stx- og hf-bekendtgørelserne. Af særlig relevans for de kunstneriske fag er formålsparagraffens vægtning af uddannelsernes dannelsesperspektiv hvoraf det fremgår at elever-

ne/kursisterne skal udvikle deres personlige myndighed, deres kreative og innovative evner og deres kritiske sans.

3.1.1 Ændringer i forbindelse med reformen

Ved at sammenholde læreplanerne for de kunstneriske fag med de overordnede intentioner og mål med reformen af de gymnasiale uddannelser fra 2005 gives der et indtryk af fagområdets nuværende position. Gymnasireformen har nemlig ført til ændringer af indholdsmæssige og strukturelle træk ved det kunstneriske fagområde.

Overordnet er der som følge af reformen sket en forskydning væk fra indholds- og pensumstyring hen mod kompetencebaseret målstyring. Læreplanerne for de kunstneriske fag afspejler denne udvikling ved den eksplicite formulering af kompetencer og faglige mål som undervisningen skal sætte eleverne/kursisterne i stand til at nå. Den højere grad af målstyring kombineres dog i varierende grad med indholdsstyring som kernestofkravet for de kunstneriske fag også afspejler. Der er endvidere med reformen lagt vægt på at de kunstneriske fag i større udstrækning end tidligere skal indgå i samspil med andre fag. Dette træk fremgår også af læreplanerne. På stx-uddannelsen kan kunstneriske fag i den sammenhæng indgå som studieretningsfag i studieretninger mens de på hf-uddannelsen kan indgå i fagpakker. På stx kan kunstneriske fag endvidere indgå i almen studieforberedelse (AT).

De to uddannelser er almengymnasiale, men har med reformen fået præciseret hver deres særlige profil. Hf sigter på en anvendelses- og praksisorienteret profil, mens stx repræsenterer en bredere almendannende profil baseret på og rettet mod "videnskabsfagene". Det er en af intentionerne med reformen at fagene, herunder de kunstneriske, hver for sig og i samspil bidrager til denne profilering af uddannelserne.

Den teoretiske dimension

Sammenlignet med de fagbilag der gjaldt før reformen, er den teoretiske dimension for de kunstneriske fag generelt opprioriteret i de gældende læreplaner for begge uddannelser. Den praktiske dimension skal i vid udstrækning kobles sammen med og give anledning til teoretiske overvejelser. Ændringen er mest udtalt i faget billedkunst der ellers har en lang tradition for en betragtelig praksisdimension.

Prøvedimensionen

Prøvedimensionen for de kunstneriske fag er endvidere udstrakt til også at gælde C-niveauet som før reformen ikke var omfattet af eksamenskrav. Det vil for hf's vedkommende sige at alle kursister går til eksamen i deres obligatoriske praktiske/musiske fag, mens stx-elevernes obligatoriske kunstneriske fag på lige fod med andre fag i fagrækken kan udtrækkes til prøve. Årskaraktererne i kunstneriske fag tæller med fuld vægt i eksamensbeviset på stx i modsætning til tidligere hvor årskaraktererne i musik og billedkunst på det obligatoriske niveau indgik i eksamensbeviset med vægten 0,5.

Prøveformerne for de kunstneriske fag er endvidere blevet revideret efter reformen. I billedkunst er en af nyskabelserne i den mundtlige prøveform fx at eksaminanden skal inddrage eksempler fra sin portfolio i besvarelsen af eksamensopgaven.

Gruppeeksamen er i forbindelse med reformen blevet udfaset.

Nye niveauer

Med reformen er der skrevet nye læreplaner for mediefag og dramatik på B-niveau, hvilket gør det muligt for skolerne at udbyde disse fag på dette niveau. Før reformen kunne disse fag alene udbydes på C-niveau.

Valgdimensionen

En væsentlig bekendtgørelsesændring som reformen har tilført det kunstneriske fagområde på de to uddannelser, er at ingen af de kunstneriske fag – i modsætning til tidligere – indgår blandt de navngivne obligatoriske fag på de to uddannelser. Før reformen var både musik og billedkunst

obligatoriske fag på stx, mens hf-kursisterne i deres valg af obligatorisk praktisk/musisk fag skulle vælge mellem musik og billedkunst.

Før reformen skulle alle stx-elever som obligatoriske fag på C-niveau have musik i 1. g (79 timer) og billedkunst i 3. g (51 timer). Efter reformen kan eleverne vælge ét blandt fire kunstneriske fag på C-niveau i deres valg af obligatorisk kunstnerisk fag (billedkunst, dramatik, mediefag eller musik). Faget er placeret i 1. g med 75 timer. På stx-uddannelsen kan kunstneriske fag herudover vælges som valgfag på B- eller C-niveau, musik dog også på A-niveau, eller de kan indgå i studieretninger.

Før reformen skulle hf-kursister vælge mellem musik eller billedkunst som obligatorisk praktisk/musisk fag på C-niveau (70 timer). På hf kan kursisterne efter reformen vælge mellem seks fag i deres valg af obligatorisk praktisk/musisk fag på C-niveau (musik, billedkunst, mediefag, design, dramatik og dans). Faget er placeret på første år med 75 timer. Kursisterne har endvidere mulighed for at vælge kunstneriske fag på A- (musik), B- eller C-niveau som valgfag.

Det er dog de færreste skoler der tilbyder eleverne/kursisterne alle kunstneriske fag i fagområdet.

I praksis betyder disse ændringer at hf-kursisten som før skulle vælge mellem musik og billedkunst som obligatorisk praktisk/musisk fag, nu har fået udvidet sine valgmuligheder, mens stx-eleven tilsvarende er friere stillet med hensyn til hvilket eller hvilke kunstneriske fag vedkommende vil vælge og på hvilket niveau, herunder om det pågældende fag skal læses som valgfag, obligatorisk fag eller som studieretningsfag. Stx-eleven er dog ikke længere sikret automatisk adgang til to kunstneriske fag som det var tilfældet før reformen.

3.2 Elevernes og kursisters valg mønstre

Dette afsnit belyser hvordan elevernes/kursisters valg af kunstneriske fag har ændret sig efter reformen. Alle ændringer i elevernes valg mønstre kan naturligvis ikke alene ses som en effekt af reformen men må betragtes som værende et resultat af et komplekst samspil mellem en række forskellige forhold. Fagernes popularitet og skolernes lokale udbud har fx også en betydning for elevernes/kursisters valg af kunstneriske fag.

3.2.1 Andelen af stx-elever med kunstneriske fag før og efter reformen

Tabel 1 viser udviklingen i andelen af stx-studerende med forskellige kunstneriske fag fra 2005 til 2009, dvs. udviklingen fra de tre sidste år før reformen til de to første år efter reformens ikrafttræden. Andelen fra 2009 er fremskrivninger baseret på elevernes nuværende valg af kunstneriske fag.

Tabel 1
Andelen af stx-studerende med kunstneriske fag 2005-09

Fag og niveau	Før reformen		Efter reformen		Ændring i procentpoint	
	2005	2006	2007	2008	2009	2007-09
Musik A	10,6 %	10,9 %	11,1 %	9,9 %	9,4 %	-1,7
Musik B	5,4 %	5,0 %	4,7 %	5,4 %	3,8 %	-0,9
Musik C	79,3 %	79,9 %	80,0 %	33 %	28,3 %	-51,7
Billedkunst B	8,1 %	7,1 %	7,2 %	3,9 %	3,1 %	-4,1
Billedkunst C	88,1 %	89,5 %	89,6 %	32,1 %	32,6 %	-57
Mediefag B	---	---	---	6,5 %	6,4 %	(+6,4)
Mediefag C	5,9 %	6,4 %	6,5 %	11,4 %	14,1 %	+7,6
Dramatik B	---	---	---	1,6 %	1,6 %	(+1,6)

fortsættes næste side...

... fortsat fra forrige side

Fag og niveau	Før reformen		Efter reformen		Ændring i procentpoint	
	2005	2006	2007	2008	2009	2007-09
Dramatik C	4,9 %	4,3 %	4,8 %	8,7 %	9,6 %	+4,8
Design C	3,3 %	3,2 %	2,8 %	1,6 %	1,3 %	-1,5
N = studenter i alt	16.971	17.784	18.434	19.117	21.217*	

Kilde: UNI-C Statistik & Analyse 2008

Note: Når andelen af elever med de obligatoriske fag musik og billedkunst ikke giver 100 % før reformen, skyldes det dispensationer, merit, indberetningsfejl m.m.

*Forventet antal studenter sommer 2009.

Andelen af elever med musik og billedkunst er faldet på alle niveauer, dog primært på C-niveauet, mens tilslutningen til "nye" fag som mediefag og dramatik er øget. Andelen af elever med musik på C-niveau er faldet fra 80 % i 2007 til 28 % i 2009, mens andelen med billedkunst på C-niveau er faldet fra 90 % til 33 % i samme periode.

Andelen af elever med mediefag er i alt øget fra 7 % i 2007 til 14 % i 2009, og andelen med dramatik er tilsvarende i alt øget fra 5 % i 2007 til 11 % i 2009.

En optælling af elevandele på de forskellige niveauer viser at i alt 12 % af eleverne i 2007 havde et kunstnerisk fag på B-niveau, mens andelen er steget til i alt 15 % i 2009. Andelen af elever med musik på A-niveau er til gengæld faldet fra 11 % til 9 % i samme periode.

Årsagen til disse ændringer skal ud over fagenes popularitet blandt eleverne/kursisterne findes i to strukturelle faktorer. Dels at musik og billedkunst med reformen er røget ud af den obligatoriske fagrække på stx, og dels at mediefag og dramatik i modsætning til før reformen kan læses på både C- og B-niveau hvor fagene tidligere udelukkende kunne læses på C-niveau.

Musik og billedkunst er dog stadig samlet set de fag der blandt kunstneriske fag tiltrækker de største elevandele. Musik er repræsenteret med i alt 42 % af eleverne, og billedkunst med i alt 36 % af eleverne i 2009. Til sammenligning repræsenterer mediefag og dramatik i alt hhv. 22 % og 11 % af eleverne i 2009.

3.2.2 Andelen af hf-kursister med kunstneriske fag før og efter reformen

De tilsvarende tal for toårigt hf fremgår af tabel 2. Tabellen viser udviklingen i andelen af kursister med udspecificerede kunstneriske fag fra 2005 til 2008, dvs. udviklingen fra de to sidste år før reformen til de to første år efter reformens ikrafttræden.

Tabel 2
Andelen af hf-studenter med kunstneriske fag 2005-08

Fag og niveau	Før reformen		Efter reformen		Ændring i procentpoint 2006-08
	2005	2006	2007	2008	
Musik A	0,3 %	0,1 %	---	0,3 %	+0,2
Musik B	11,7 %	12,4 %	9,8 %	8,1 %	-4,3
Musik C	34,5 %	34,0 %	29,5 %	23,2 %	-10,8
Billedkunst B	12,2 %	11,1 %	7,8 %	6,0 %	-5,1
Billedkunst C	43,1 %	43,8 %	38,8 %	40,0 %	-3,8
Mediefag B	---	---	0,9 %	2,0 %	(+2,0)
Mediefag C	10,2 %	11,1 %	14,7 %	15,9 %	+4,8
Dramatik B	---	---	1,7 %	1,0 %	(+1,0)
Dramatik C	8,2 %	8,4 %	9,5 %	8,7 %	+0,3
Design C	8,5 %	7,6 %	3,2 %	7,8 %	+0,2
Dans C	0,7 %	0,5 %	0,6 %	0,6 %	+0,1
N = studenter i alt	2.814	3.061	3.147	2.980	

Kilde: UNI-C Statistik & Analyse 2008

Også på hf-uddannelsen er andelen af kursister med musik og billedkunst faldet efter reformen. Musik på C-niveau er det fag hvis andel er faldet mest fra 2006 til 2008 (11 procentpoint), efterfulgt af billedkunst på B-niveau med et fald på 5 procentpoint i samme periode. Tilslutningen til mediefag og dramatik er til gengæld øget på både B- og C-niveau fra 2006 til 2008 hvoraf mediefag står for den største stigning på i alt 7 procentpoint.

At andelen af kursister med musik og billedkunst er faldet efter reformen er forventeligt set i lyset af at kursisterne efter reformen – i modsætning til før reformen – kan vælge andre fag end musik og billedkunst, bl.a. mediefag og dramatik, som deres obligatoriske praktiske/musiske fag.

Blandt de praktiske/musiske fag er billedkunst det fag der har den største elevandel på i alt 46 % i 2008. Musik, mediefag og dramatik repræsenterer i alt hhv. 32 %, 18 % og 10 % af kursisterne i 2008.

I alt 23 % af kursisterne havde i 2006 et kunstnerisk fag på B-niveau, i 2008 er andelen faldet til 17 % i alt.

3.2.3 Andelen af stx-elever med mere end ét kunstnerisk fag efter reformen

For at få et dækkende billede af det kunstneriske fagområde efter reformen er det også relevant at se på andelen af elever/kursister med mere end ét kunstnerisk fag sammenlignet med før reformen.

Tabel 3 viser udviklingen i andelen af stx-studenter med hhv. et, to og tre kunstneriske fag fra 2005 til 2008, dvs. udviklingen fra de tre sidste år før reformen til det første gennemløbsår efter reformen.

Tabel 3
Andelen af stx-studenter med et, to eller tre kunstneriske fag 2005-08

Antal kunstneriske fag	Før reformen		Efter reformen		Ændring i procentpoint 2007-08
	2005	2006	2007	2008	
Et kunstnerisk fag	4,0 %	3,6 %	3,7 %	86,5 %	+82,8
To kunstneriske fag	89,1 %	90,1 %	89,7 %	11,3 %	-78,4
Tre kunstneriske fag	4,7 %	4,4 %	4,8 %	0,1 %	-4,7
N = studenter i alt	16.971	17.784	18.434	19.117	

Kilde: UNI-C Statistik & Analyse 2008

Andelen af stx-elever med to kunstneriske fag er faldet fra 90 % i 2007 til 11 % i 2008, mens andelen af elever med tre kunstneriske fag er faldet fra 5 % til 0,1 % i samme periode. Sammenlignet med før reformen er der altså efter reformen i alt en 83-procentpoint mindre andel af elever der har mere end et kunstnerisk fag.

Den største andel af studenterne (87 %) sætter altså efter reformen punktum for deres uddannelse med ét kunstnerisk fag anført på deres eksamensbevis. Før reformen havde den største andel af studenterne (i alt 95 %) mere end et kunstnerisk fag anført på deres eksamensbevis.

3.2.4 Andelen af hf-kursister med mere end ét kunstnerisk fag efter reformen

Tabel 4 viser tilsvarende udviklingen i andelen af hf-kursister med hhv. et, to og tre kunstneriske fag fra 2005 til 2008, dvs. udviklingen fra de to sidste år før reformen til de første to år efter reformens ikrafttræden.

Tabel 4**Andelen af hf-studenter med et, to eller tre kunstneriske fag 2005-08**

Antal kunstneriske fag	Før reformen		Efter reformen		Ændring i procentpoint
	2005	2006	2007	2008	
Et kunstnerisk fag	89,7 %	89,9 %	87,3 %	87,0 %	-2,9
To kunstneriske fag	10,0 %	9,9 %	12,2 %	12,0 %	+2,1
Tre kunstneriske fag	0,4 %	0,2 %	0,5 %	1,0 %	+0,8
N = studenter i alt	2.814	3.061	3.147	2.980	

Kilde: UNI-C Statistik & Analyse 2008

Andelen af hf-kursister med to kunstneriske fag er steget fra 10 % i 2006 til 12 % i 2008, mens andelen af kursister med tre kunstneriske fag er steget fra 0,2 % til 1 % i samme periode. Sammenlignet med før reformen er der altså efter reformen i alt en 3-procentpoint større andel af kursisterne der har mere end et kunstnerisk fag. Den største andel af hf-kursisterne (87 %) gennemfører dog stadig uddannelsen med ét kunstnerisk fag efter reformen, hvilket også var tilfældet for 90 % før reformen.

3.3 Skolernes udbud og oprettelse af obligatoriske kunstneriske fag

Elevernes/kursisternes efterspørgsel efter kunstneriske fag som er behandlet i de foregående afsnit, er et komplekst resultat af et samspil mellem forskellige forhold. Fx er centralt fastlagte regler og fagenes popularitet blandt unge vigtige variable. I dette afsnit belyses endnu en vigtig variabel, nemlig hvilke og hvor mange kunstneriske fag skolerne tilbyder eleverne/kursisterne i deres valg af obligatorisk kunstnerisk fag.

3.3.1 Udbud og oprettelse af obligatoriske kunstneriske fag på stx

Når eleverne skal vælge obligatorisk kunstnerisk fag på stx-uddannelsen, indgår fagene musik, billedkunst, dramatik og mediefag – alle på C-niveau – blandt valgmulighederne. Det er dog ikke muligt og/eller ønskeligt for alle stx-skoler at udbyde alle fire fag som valgmuligheder.

Tabel 5 viser på hvor mange skoler de enkelte fag udbydes som mulighed i elevernes valg af obligatorisk kunstnerisk fag. Der findes 139 stx-skoler i Danmark.

Tabel 5**Hvilke obligatoriske kunstneriske fag udbyder stx-skolerne? (N = 139)**

Fag	Antal skoler	Antal skoler i procent
Musik	137	99 %
Billedkunst	135	97 %
Dramatik	78	56 %
Mediefag	67	48 %

Kilde: Undervisningsministeriet 2008

Som det fremgår af tabellen, udbydes musik som obligatorisk kunstnerisk fag på 137 ud af 139 skoler. Billedkunst udbydes på 135 ud af 139 skoler. Dramatik udbydes på 78 skoler hvilket omregnet i procent giver 56 % af skolerne. Endelig udbydes mediefag på 67 skoler svarende til 48 % af skolerne.

Det overordnede billede er altså at musik og billedkunst indgår i elevernes valgmulighed på de fleste stx-skoler (99 % og 97 %), mens dramatik og mediefag indgår som valgmulighed på ca. halvdelen af skolerne (56 % og 48 %).

I forbindelse med EVA's evaluering af gymnasireformen blev 108 stx-ledere i en spørgeskemaundersøgelse bedt om at besvare hvor mange af de udbudte obligatoriske kunstneriske fag der

faktisk bliver oprettet, dvs. resulterer i holdoprettelse. Undersøgelsen viser at de udbudte obligatoriske kunstneriske fag med nogle ganske få undtagelser bliver oprettet på stx-skolerne.

Hvor mange obligatoriske kunstneriske fag udbyder hver skole?

For at få et samlet billede af udbudssiden på stx er det også relevant at se nærmere på antallet af obligatoriske kunstneriske fag der udbydes på skolerne hvor fire fag er det højeste mulige antal og ét fag det mindst mulige. Af tabel 6 fremgår antallet af stx-skoler der udbyder hhv. et, to, tre eller fire obligatoriske kunstneriske fag.

Tabel 6
Hvor mange obligatoriske kunstneriske fag udbyder stx-skolerne? (N = 139)

Antal obligatoriske kunstneriske fag	Antal skoler	Antal skoler i procent
Fire (4)	40	29 %
Tre (3)	62	45 %
To (2)	35	25 %
Et (1)	1	1 %

Kilde: Undervisningsministeriet 2008

Stx-skoler der udbyder tre obligatoriske kunstneriske fag, er altså det mest typiske idet 45 % af skolerne har dette karakteristikum.

3.3.2 Udbud og oprettelse af obligatoriske praktiske/musiske fag på hf

Hf-kursisternes valg af obligatorisk praktisk/musisk fag omfatter ud over musik, billedkunst, dramatik og mediefag også fagene design og dans, alle på C-niveau. Som for stx-skolernes vedkommende er det dog ikke alle hf-skoler der udbyder alle fagene som valgmuligheder.

Af tabel 7 fremgår antallet af hf-skoler der udbyder de enkelte obligatoriske praktiske/musiske fag. Der er 59 stx-skoler med toårigt hf i Danmark.

Tabel 7
Hvilke obligatoriske praktiske/musiske fag udbyder hf-skolerne? (N = 59)

Fag	Antal skoler	Antal skoler i procent
Billedkunst	59	100 %
Musik	58	98 %
Mediefag	26	44 %
Dramatik	23	39 %
Design	10	17 %
Dans	2	3 %

Kilde: Undervisningsministeriet 2008

Billedkunst udbydes på alle hf-uddannelser som obligatorisk praktisk/musisk fag, mens musik udbydes på 58 ud af 59 skoler. Herefter følger mediefag som udbydes på 44 % af skolerne. Dramatik, design og dans udbydes på hhv. 39 %, 17 % og 3 % af skolerne.

I forbindelse med EVA's evaluering af gymnasireformen blev 50 ledere på stx-skoler med hf bedt om at besvare hvor mange af de udbudte obligatoriske praktiske/musiske fag der faktisk bliver oprettet, dvs. resulterer i holdoprettelse. Undersøgelsen viser at de udbudte fag oprettes med ganske få undtagelser, svarende til situationen på stx-skolerne.

Hvor mange obligatoriske praktiske/musiske fag udbyder hver skole?

Tabel 8 viser antallet af hf-skoler der udbyder fra et til seks obligatoriske praktiske/musiske fag.

Tabel 8**Hvor mange obligatoriske praktiske/musiske fag udbyder hf-skolerne? (N = 59)**

Antal obligatoriske kunstneriske fag	Antal skoler	Antal skoler i procent
Seks (6)	2	3 %
Fem (5)	1	2 %
Fire (4)	15	25 %
Tre (3)	20	34 %
To (2)	20	34 %
Et (1)	1	2 %

Kilde: Undervisningsministeriet 2008

Hf-skoler der udbyder fra to til fire obligatoriske praktiske/musiske fag, er altså det typiske idet i alt 93 % af skolerne falder inden for dette antal.

3.4 Skolernes udbud og oprettelse af kunstneriske valgfag

Ud over et obligatorisk kunstnerisk fag tilbydes eleverne/kursisterne også kunstneriske fag som frie valgfag. Som i tilfældet med det obligatoriske kunstneriske fag er der dog forskel på hvilke kunstneriske valgfag og på hvilke niveauer de udbydes på den enkelte skole.

3.4.1 Udbud og oprettelse af kunstneriske valgfag på stx

I forbindelse med EVA's evaluering af gymnasiereformen blev 108 stx-ledere i en spørgeskemaundersøgelse bedt om at besvare hvilke kunstneriske fag der hhv. blev udbudt og oprettet på skolen til den årgang der afsluttede deres stx-uddannelse i 2008, dvs. for den første årgang med fuldt gennemløb efter reformen.

Tabel 9 viser andelen af skoler der hhv. udbød og oprettede kunstneriske valgfag til denne første årgang af elever med fuldt gennemløb.

Tabel 9**Stx-skolernes udbud og oprettelse af kunstneriske valgfag (N = 108)**

Hvilke kunstneriske valgfag udbød skolen i det samlede gymnasieforløb til den årgang der afsluttede deres stx-uddannelse i 2008? Og hvilke blev oprettet?

Fag	Andel af skoler med udbud	Andel af skoler med oprettelse
Musik A	43 %	22 %
Musik B	82 %	56 %
Musik C	53 %	23 %
Billedkunst B	84 %	52 %
Billedkunst C	64 %	30 %
Mediefag B	---	---
Mediefag C	---	---
Dramatik B	41 %	16 %
Dramatik C	54 %	32 %
Design C	2 %	2 %
Dans C	1 %	1 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt ledere

Anm.: Mediefag indgik ikke i spørgeskemaundersøgelsen.

Mønstret er altså at der på stx-skolerne udbydes betydeligt flere kunstneriske valgfag end der oprettes. I praksis indebærer dette at mange skoler udbyder kunstneriske valgfag som ikke fører til holdoprettelse, typisk pga. for ringe elevtilslutning.

Over halvdelen af skolerne opretter imidlertid valgfagshold i musik og billedkunst på B-niveau idet musik og billedkunst på dette niveau oprettes på hhv. 56 % og 52 % af skolerne.

I spørgeskemaundersøgelsen blev stx-lederne også spurgt om hvilken praksis og prioritering der ligger til grund for udbud og oprettelse af valgfag på deres skole. Her svarer i alt 71 % af lederne at skolen "i høj grad" eller "i nogen grad" lægger vægt på at minimere forskellen mellem de valgfag der udbydes, og dem der faktisk oprettes.

Endvidere svarer i alt 72 % af lederne at skolen "i høj grad" eller "i nogen grad" særligt prioriterer at oprette kunstneriske valgfag, i alt 77 % at skolen "i høj grad" eller "i nogen grad" særligt prioriterer at oprette naturvidenskabelige valgfag, i alt 65 % at skolen "i høj grad" eller "i nogen grad" særligt prioriterer at oprette fremmedsprog som valgfag.

Endelig svarer i alt 84 % af lederne at skolen "i høj grad" eller "i nogen grad" særligt prioriterer at oprette valgfag på A-niveau, og i alt 89 % at skolen "i høj grad" eller "i nogen grad" særligt prioriterer at oprette valgfag der afspejler optagelseskravene på de videregående uddannelser.

Overordnet set foretages der altså på skolerne på den ene side prioriteringer der særligt synes at tilgodese oprettelsen af kunstneriske valgfag, og på den anden side prioriteringer der synes at gøre det modsatte.

I en tilsvarende spørgeskemaundersøgelse blandt elever blev 270 3. g-elever spurgt om deres foretrukne valgfag blev oprettet. Det svarede 72 % af eleverne ja til. De 27 % af eleverne der ikke fik deres ønske opfyldt, blev i den sammenhæng bedt om at angive årsagen. Den hyppigst nævnte årsag som 47 % af eleverne peger på, er at det ikke kunne lade sig gøre pga. krav om niveau og bindinger i studieretningen. 39 % af eleverne svarer at holdet ikke blev oprettet. Endelig svarer 5 % at der ikke var plads på det pågældende hold.

Af de 27 % af eleverne der ikke fik deres ønske om valgfag opfyldt, kan en stor andel med høj sandsynlighed være elever med ønske om et kunstnerisk valgfag.

3.4.2 Udbud og oprettelse af praktiske/musiske valgfag på hf

I spørgeskemaundersøgelsen blandt ledere blev 50 ledere af stx-skoler med toårigt hf tilsvarende spurgt om hvilke praktiske/musiske valgfag der hhv. blev udbudt og oprettet på deres hf-uddannelse for de kursister der begyndte i august 2007.

Af tabel 10 fremgår andelen af hf-skoler der hhv. udbød og oprettede praktiske/musiske valgfag til denne årgang.

Tabel 10
Hf-skolernes udbud og oprettelse af praktiske/musiske valgfag (N = 50)

Hvilke praktiske/musiske valgfag udbød skolen til den årgang der startede på toårigt hf i august 2007? Og hvilke blev oprettet?

Fag	Andel af skoler med udbud	Andel af skoler med oprettelse
Musik	82 %	58 %
Billedkunst	82 %	54 %
Mediefag	36 %	24 %
Dramatik	48 %	36 %
Design	18 %	16 %
Dans	2 %	2 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt ledere

Også på hf er mønstret at der oprettes færre valgfag end der udbydes, om end oprettelsesgraden i forhold til udbud samlet set er højere på hf end på stx.

Der oprettes valgfagshold i musik og billedkunst på hhv. 58 % og 54 % af skolerne. Dramatik oprettes som valgfag på 36 % af skolerne efterfulgt af mediefag, design og dans der oprettes på henholdsvis 24 %, 16 % og 2 % af skolerne.

3.5 Erfaringer med fagområdet efter reformen

I dette afsnit anlægges et praksisperspektiv på disse reformrelaterede ændringer set i lyset af de vurderinger EVA har hørt fra elever, lærere og ledere.

Blandt de reformrelaterede ændringer som hyppigt blev nævnt under skolebesøgene, var oplevelsen af den ændrede balance mellem teori og praksis, prøvedimensionen, antallet af elever med mere end ét kunstnerisk fag og kunstneriske fag som valgfag eller obligatoriske fag. Samspillet med andre fag i almen studieforberedelse og studieretninger på stx var naturligvis også et emne som i denne rapport behandles særskilt i kapitel 4.

Et gennemgående, overordnet tema som gik igen på tværs af skolerne og de to uddannelser, var imidlertid også hvilken betydning og identitet fagområdet kan tillægges.

Flere af de elever/kursister EVA interviewede i forbindelse med skolebesøgene, vurderer i den sammenhæng at kunstneriske fag har en særlig betydning som ingen andre fag har.

Nogle omtaler betydningen af de succesoplevelser som primært de kunstneriske fag frembringer, andre omtaler betydningen af det kreative, ekspressive og lystbetonede ved kunstneriske fag. Det kunstneriske "åndehul" og muligheden for "at kunne udtrykke sig kreativt" fremhæves i det hele taget ofte af eleverne/kursisterne som et særligt kendetegn ved kunstneriske fag. En elev udtrykker oplevelsen sådan:

Jeg synes det er rart med et fag hvor man kan udtrykke og udfolde sig mere frit end i de andre fag. Det er et åndehul fra de tunge fag. Selvfølgelig er der nogle faste rammer, men man er mere fri i sin opgave, og man kan udvikle sig kreativt på andre måder end i de andre fag.

Fagområdets særlige status i elevernes/kursisternes bevidsthed blev under skolebesøgene bekræftet af lærerne og lederne som generelt gav udtryk for fagområdets vigtige rolle for eleverne/kursisterne. Som en lærer udtrykker det:

Glæden ved at skabe, det kreative, det at betragte tingene æstetisk. Det betyder meget for eleverne. Det åbner døren til en stor verden for dem.

I forbindelse med EVA's evaluering af gymnasireformen blev 270 elever fra 3. g og 244 dimittender fra 2008 spurgt om deres vurdering af omfanget af kunstneriske fag i deres uddannelse.

Tabel 11 viser svarfordelingen i elevernes og dimittendernes vurderinger.

Tabel 11
Elever og dimitterede studenters vurdering af omfanget af det kunstneriske fagområde sammenlignet med andre fagområder. (n = 270 og 244)

På din stx-uddannelse har du haft en række fag inden for forskellige fagområder. Hvordan vurderer du disse fags omfang?

Kunstneriske fag	Fylder for lidt	Har et passende omfang	Fylder for meget
3. g elever 2008 (n = 270)	34 %	54 %	10 %
Dimitterede studenter årgang 2008 (n = 244)	31 %	58 %	10 %
Naturvidenskabelige fag			
3. g elever 2008 (n = 270)	5 %	69 %	26 %
Dimitterede studenter årgang 2008 (n = 244)	12 %	61 %	27 %
Sprogfag			
3. g elever 2008 (n = 270)	10 %	74 %	15 %
Dimitterede studenter årgang 2008 (n = 244)	10 %	78 %	12 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt elever og dimittender

Blandt eleverne i de nuværende 3. g klasser (2008) svarer 34 % at de kunstneriske fag "fylder for lidt" i uddannelsen. 10 % svarer at de "fylder for meget".

Svarfordelingen for 2008-studerende, altså for elever der har forladt gymnasieskolen, er nogenlunde overensstemmende med de nuværende 3. g-elever. 10 % af dimittenderne svarer at kunstneriske fag "fyldte for meget", 31 % at de "fyldte for lidt" i deres uddannelse. Sammenlignet med svarfordelingen på andre fagområder er der altså en betragtelig andel af såvel nuværende elever som dimittender der vurderer at kunstneriske fag fylder eller fyldte for lidt i deres stx-uddannelse.

Valg og placering af fag

Mange af de interviewede stx-lærere vurderer at fagområdet har fået en svagere placering i stx-uddannelsen sammenlignet med tidligere. Til grund for vurderingen fremhæver mange lærere at eleverne før havde både musik og billedkunst som obligatoriske kunstneriske fag sammenlignet med at de nu skal vælge ét.

Mange stx-lærere vurderer endvidere at elevpotentialer og -forudsætninger ikke altid står mål med ambitionsniveauet i læreplanerne på grund af placeringen af det obligatoriske kunstneriske fag i 1. g. De kunstneriske fag åbner en dør til en verden med mange muligheder for eleverne, og derfor er det en skam at de fleste elever udelukkende stifter bekendtskab med faget i 1. g., påpeger flere af de stx-lærere som EVA har talt med.

Enkelte stx-lærere tilkendegiver på den anden side at "der ikke er noget der er så skidt at det ikke er godt for noget" hvormed sigtes til at eleverne nu har mulighed for at vælge af lyst hvor der før var tale om tvang. Nogle stx-lærere henviser endvidere til at de kunstneriske fag nu er blevet lige-stillet placeret sammenlignet med før reformen hvor musik og billedkunst havde en privilegeret placering som obligatoriske fag.

De hf-lærere som EVA har interviewet, ser udelukkende positivt på kursisternes mulighed for at vælge mellem flere fag i deres valg af praktisk/musisk fag sammenlignet med før reformen hvor de skulle vælge mellem musik og billedkunst.

De elever/kursister EVA har mødt under skolebesøgene, giver tilsvarende udelukkende positiv respons på at de selv skal vælge ét blandt flere kunstneriske fag. Et problem som flere stx-elever peger på, er imidlertid at de ikke altid frit kan vælge hvilket eller hvor mange kunstneriske fag de ønsker. Flere af de stx-elever EVA har interviewet, fortæller at de ikke er blevet stillet over for en reel valgmulighed i forhold til "valg" af obligatorisk kunstnerisk fag fordi deres studieretning så at sige er født med et på forhånd tilkendegivet obligatorisk kunstnerisk fag på C-niveau, fx musik. Endvidere har flere ønsket et kunstnerisk valgfag eller ønsket at løfte deres obligatoriske kunstneriske fag til B-niveau, uden at dette har kunnet lade sig gøre. Bindinger i de enkelte studieretninger lægger i den sammenhæng større beslag på det frie valg af antal af og niveau for kunstneriske fag end flere af de elever som EVA har talt med, umiddelbart havde troet.

Balancen mellem den teoretiske og praktiske dimension

På de deltagende skoler går det ikke ubemærket hen at læreplanerne for de kunstneriske fag – på begge uddannelser – sammenlignet med før reformen har skruet op for den teoretiske, analytiske og historiske dimension.

Lærerne oplever imidlertid læreplanernes teoretiske ambitionsniveau meget forskelligt afhængigt af hvilket kunstnerisk fag de underviser i, og på hvilken uddannelse de underviser. Stx-lærerne skønner generelt at den teoretiske dimension er vigtig når de kunstneriske fag deltager i fagligt samspil og flerfaglige forløb, jf. kap 4. Det er hf-lærerne der nærer størst bekymring om det teoretiske ambitionsniveau i læreplanerne, og det er primært lærere i billedkunst der mener at balancen mellem den teoretiske og den praktiske dimension i læreplanen er skæv. Flere lærere i mediefag og dramatik erklærer til gengæld at de på deres fags vegne ser en fin balance og kobling mellem teori og praksis.

De lærere der underviser i kunstneriske fag på både stx og hf, og som altså har et umiddelbart sammenligningsgrundlag, understreger i den sammenhæng at hf-kursisterne har relativt sværere

ved at indfri de teoretiske krav end stx-eleverne. Som en lærer med erfaring fra begge uddannelser bemærker:

Elever med stærke kreative sider bliver klemmt – det gælder især på hf. Kursisterne føler sig presset ud i fag der udelukkende opleves som teoretiske, men havde egentlig håbet på et fag med plads til at udvikle den kreative og skabende side.

Det er som nævnt især lærere i billedkunst der oplever et meget højt teoretisk ambitionsniveau i læreplanen. Bekymringen blandt nogle af de billedkunstlærere EVA har interviewet, går i den forbindelse på om elever/kursister der ellers er gode til det praktisk-produktive – og som før reformen klarede sig godt i faget – nu taber gnisten i vidtløftige analyser og tung teori. Igen er det særligt hf-kursisterne bekymringen retter sig mod.

Enkelte hf-lærere udtrykker på den anden side tilfredshed med læreplanernes teoretiske ambitionsniveau. De vurderer at kursisterne er blevet mere seriøse i arbejdet med fagene når den praktiske produktion skal give anledning til teoretiske overvejelser. Flere hf-lærere bemærker i øvrigt at de er godt tilfredse med at læreplanerne for de praktiske/musiske fag på hf lægger sig meget i forlængelse af de tilsvarende læreplaner for kunstneriske fag på stx. De oplever at det kan være med til at ligestille de to uddannelser.

Eleverne/kursisterne som EVA har interviewet, fordeler sig tilsvarende med stor spredning i spørgsmålet om balancen mellem teori og praksis. Mange hf-kursister tilkendegiver i overensstemmelse med flere af deres lærere at de havde forventet at deres praktiske/musiske fag gav mere plads til den praktiske udførelse. Det spiller ingen betydning om du er dygtig til at spille eller tegne, og dermed reduceres succesoplevelsen der kan være forbundet med at have et praktisk/musisk fag, siger flere kursister.

Mange elever på stx er derimod meget tilfredse med at den teoretiske dimension fylder forholdsmæssigt meget i de kunstneriske fag. Flere elever EVA har talt med, vurderer at de netop bedst udvikler deres praktiske evner når de konfronteres med teoretiske krav.

Ligesom lærerne konstaterer mange af eleverne/kursisterne i mediefag og dramatik at de her oplever at teori og praksis spiller sammen på en god og gensidigt udviklende måde. En elev fortæller begejstret om oplevelsen i dramatik sådan:

Jamen, vi sidder aldrig ned i længere tid ad gangen som i de andre fag. Vi veksler konstant mellem teori og teaterhistorie for i næste øjeblik at stå på gulvet for at prøve det hele af i praksis. Det er en rigtig god vekselvirkning vi bliver udsat for her. Det kunne de andre fag måske endda lære lidt af.

Den nye prøvedimension på C-niveau

Den nye prøvedimension på C-niveau tillægger de fleste lærere på de to uddannelser en stor positiv betydning. Eleverne/kursisterne arbejder mere seriøst med deres kunstneriske fag på C-niveau sammenlignet med før reformen hvor kunstneriske fag på C-niveau ikke var omfattet af eksamen, påpeger lærerne på både hf og stx. Især hf-lærerne mærker en stor forskel i forhold til tidligere. Langt flere kursister end tidligere tager det praktiske/musiske fag alvorligt efter at faget er blevet ligestillet med andre fag i hf-fagrækken som eksamensfag, vurderer hovedparten af de hf-lærere EVA har interviewet således.

På begge uddannelser vurderer flere lærere imidlertid at reformens udfasning af gruppeeksamen har forringet prøvedimensionen for de kunstneriske fag. Prøverne kan hermed ikke længere afspejle de kunstneriske fags særlige forankring i gruppepræstationer og fælles produktioner, påpeger mange lærere.

3.6 Sammenfatning og vurderinger

I kølvandet på gymnasireformen der trådte i kraft i august 2005, opstod hurtigt en debat om hvilke fag og fagområder der ville blive styrket hhv. svækket som en konsekvens af reformen.

Der kan i den sammenhæng ikke rejses tvivl om at reformen for stx-uddannelsen har betydet at det kunstneriske fagområde samlet set har fået en svagere timemæssig placering end tidligere. Ifølge EVA's beregning blev en student i gennemsnit konfronteret med 181 uddannelsestimer i kunstneriske fag før reformen (2007), mens en student efter reformen (2009) i gennemsnit bliver konfronteret med 132 uddannelsestimer i kunstneriske fag.² Den samlede tilbagegang for det kunstneriske fagområde kan først og fremmest forklares ved at antallet af obligatoriske kunstneriske fag med reformen er blevet reduceret fra to til et på stx-uddannelsen. Som en naturlig konsekvens heraf er det især de kunstneriske fag der før var obligatoriske, musik og billedkunst, der er blevet svækket sammenlignet med tidligere. Før reformen var to kunstneriske fag den lovlige norm for eleverne, nu er to kunstneriske fag en valgmulighed som relativt få af eleverne (11 %) vil eller kan gribe.

En barriere for de elever der rent faktisk gerne vil vælge endnu et kunstnerisk valgfag ud over det obligatoriske, er ofte manglen på ledige blokke i studieretningen, hvilket kan være en konsekvens både af skolens sammensætning af studieretninger og af bindinger mellem fag og niveauer som de fremgår af bekendtgørelsen.

Den samlede tilbagegang har dog sit modstykke i en styrkelse af fagene mediefag og dramatik. I det hele taget er kunstneriske fag på B-niveau blevet styrket idet en lidt større andel af eleverne læser kunstneriske fag på dette niveau sammenlignet med før. Som det kan læses ud af læreplanerne, er der endvidere sket en tydeliggørelse af de faglige mål og en styrkelse af prøvedimensionen på C-niveau. Den praktiske og kreative udfoldelse er i den sammenhæng blevet koblet tydeligere sammen med krav om teoretiske og analytiske tilgange – og med krav om samspil med andre fag. Efter reformen kan kunstneriske fag desuden indgå i studieretninger hvor eleverne primært konfronteres med fagene på A- og B-niveau, og hvor samspilsmulighederne udløser nye potentialer for det kunstneriske fagområde som ikke i samme grad var til stede før reformen, jf. kapitel 4.

På hf-uddannelsen er der ikke sket afgørende ændringer i den timemæssige placering af det kunstneriske fagområde efter reformen. Timerne er til gengæld – som på stx – fordelt på flere fag og niveauer sammenlignet med før reformen. Før reformen havde 23 % af kursisterne imidlertid et praktisk/musisk fag på B-niveau, efter reformen er andelen faldet til 17 %.

Dette ændrer ikke ved det overordnede billede af at det kunstneriske fagområde på hf har fået et fagligt løft med reformen. Eksamenskravet har som på stx-uddannelsen ført til en højere elevmotivation, og de nye læreplaner – som i øvrigt rummer mange fællestræk med stx-læreplanerne – har løftet ambitionsniveauet mærkbart. Dette har efter mange hf-læreres mening været både godt og relevant set i lyset af den "varmestue-funktion" fagområdet led under før reformen.

Udfordringen på hf har i den sammenhæng været at få den teoretiske dimension i spil uden samtidig at give købe på den praktisk-produktive dimension i dette faglige løft.

² Beregningen er baseret på elevandele fordelt på kunstneriske fag og niveauer i 2007 og 2009. Tidligere udløste et fag på mellemniveau B 108 eller 102 timer afhængigt af placering i 2. eller 3. g. I beregningen er anvendt et gennemsnit på 105 timer.

4 Fagområdet i fagligt samspil

Gymnasireformen indebærer at der sammenlignet med tidligere anvendes mere uddannelsestid på fagligt samspil og flerfaglige forløb. På begge uddannelser er der således bekendtgørelsesfastsatte timerammer omkring flerfagligt samspil inden for og på tværs af faglige hovedområder. På stx-uddannelsen skal 10 % af uddannelsestiden fx anvendes til almen studieforberedelse (AT), og studieretninger skal endvidere skabe muligheder for fagligt samspil.

Dette kapitel fokuserer på det kunstneriske fagområde i relation til flerfaglige samspil. I og med at det kunstneriske fagområde er omfattet af flere samspilsmuligheder og -krav på stx-uddannelsen sammenholdt med hf-uddannelsen, sættes dog større fokus på stx i denne sammenhæng. Kapitlet bygger på de interview med elever, lærere og ledere som EVA har foretaget i forbindelse med skolebesøg. De væsentligste erfaringer som hhv. elever, lærere og ledere har gjort med fagligt samspil i relation til kunstneriske fag, fremdrages, herunder samspillet muligheder og udfordringer.

4.1 Kunstneriske fag og almen studieforberedelse (AT)

Kunstneriske fag på stx er omfattet af det generelle krav om samspil mellem fagene og indgår – på lige fod med andre fag i stx-fagrækken – i AT ifølge de bestemmelser der gælder for disse forløb.

Formålet med AT er nærmere beskrevet i læreplanen. Det fremgår bl.a. at formålet er at udfordre elevernes kreative og innovative evner samt deres kritiske sans. Eleverne skal gennem fagligt samarbejde og på et bredt fagligt og metodisk grundlag lære at forholde sig reflekterende til deres omverden og til deres egen udvikling. Det fremgår endvidere at der skal arbejdes med betydningsfulde natur- og kulturfænomener, almenmenneskelige spørgsmål og vigtige problemstillinger i et historisk og aktuelt perspektiv. AT-forløbene skal samlet set give eleverne forudsætninger for at vurdere skiftende tiders tankemønstre, centrale forestillinger, samfundsmæssige problemstillinger og videnskabelige, teknologiske og kunstneriske gennembrud.

4.1.1 Erfaringer med AT

Mange af de elever som EVA har talt med, finder generelt ideen med AT god og kan i de fleste tilfælde hvor kunstneriske fag indgår i AT-forløb, se at intentionerne bliver indfriet. Flere elever henviser i den sammenhæng til gode og sammenhængende AT-forløb hvor netop fagenes samspil har bevirket at emnet er blevet belyst ud fra flere interessante vinkler end det ellers ville være muligt inden for rammerne af et enkelt fag. En elev siger fx om et AT-forløb med mediefag og samfundsfag:

Det lå lige til højrebenet; først skulle vi analysere et par film ud fra mediefaglige metoder, dernæst tog vi hul på at analysere den ideologi som filmene var udtryk for i samfundsfag. Vi lærte en masse om virkemidler og politik og ikke mindst hvad de to ting sat sammen kan gøre.

Mens mange elever tilsvarende peger på de styrker der implicit ligger i AT, er der omvendt også en del elever der fortæller om erfaringer med AT-forløb hvor den gode intention er blevet overskygget af oplevelsen af manglende sammenhæng, utydelige faglige mål og forvirrende produktkrav. Enkelte elever har oplevet AT-forløb hvor de ikke kunne gennemskue berøringsfladerne mellem de deltagende fag og reelt vurderer at de er blevet præsenteret for "almindelig" undervisning med "falsk varebetegnelse". En elev fortæller fx om et AT-forløb med musik og fysik:

Lærerne havde svært ved at beskrive hvordan fagene skulle spille sammen – så bliver det op til en selv, og det er et lykketræf hvis man rammer rigtigt. Man brugte al energien på at finde ud af formen, og så blev der ikke meget tilbage til det faglige. Opgaven hvor jeg brugte langt tid og mange sider på at samle trådene fra de to fag, blev rettet uden kommentarer til disse afsnit – jeg tror de (lærerne, red.) har læst hver deres halvdel uden interesse for det andet fag.

Elevernes negative erfaringer med AT-forløb knytter sig i det hele taget ofte til en oplevelse af at lærerne stiller uklare krav der ikke er koordineret indbyrdes blandt de deltagende lærere. Flere elever EVA har interviewet, fortæller fx om AT-forløb sammensat som særfaglig parallelundervisning med udgangspunkt i to eller flere fag. Eleverne udtrykker i den sammenhæng især frustration over at lærerne udlægger produktkravet forskelligt afhængigt af fag. "Der er lige så mange forestillinger om hvordan en AT-synopsis skal se ud, som der er lærere", beskriver en elev sin oplevelse.

I forbindelse med EVA's evaluering af gymnasireformen gennemførte Danmarks Statistik telefoninterview med 270 3. g elever samt 244 dimitterede studenter. Eleverne og dimittenderne blev bl.a. spurgt om det er hhv. var vanskeligt at gennemskue målet med den flerfaglige undervisning, hvilket et stort flertal (68 % og 76 %) svarede bekræftende på. Eleverne og dimittenderne blev også bedt om at tage stilling til graden af sammenhæng i og mellem AT-forløbene; her svarer hhv. 58 % og 64 % at de "i mindre grad" eller "slet ikke" oplever hhv. oplevede sammenhæng. Et betragteligt flertal af eleverne og dimittenderne (81 % og 85 %) erklærer sig dog "enige" eller "overvejende enige" i at flerfaglige forløb er en god idé, og over halvdelen (56 % og 57 %) er "enige" eller "overvejende enige" i at AT giver hhv. gav en god forståelse af sammenhænge og forskelle mellem fag. De elever EVA har interviewet i forbindelse med evalueringen af det kunstneriske fagområde, synes altså ikke at adskille sig væsentligt fra dette overordnede mønster.

De elever der under interviewene fortæller om negative erfaringer med AT, understreger dog kraftigt at deres oplevelse ikke specifikt har noget med kunstneriske fag at gøre, men i højere grad skal ses som et generelt problem med AT. De fleste af de elever EVA har interviewet, vurderer tværtimod umiddelbart at kunstneriske fag principielt set burde være gode og naturlige medspillere i en AT-sammenhæng.

AT i et lærerperspektiv

I forbindelse med EVA's evaluering af gymnasireformen blev 429 stx-lærere i en spørgeskemaundersøgelse bl.a. spurgt om deres samlede vurdering af AT som idé. Her vurderer over halvdelen (i alt 52 %) af lærerne med kunstneriske fag at det er en "god idé" eller "overvejende god idé", mens de resterende 47 % derimod vurderer at det er en "dårlig idé" eller "overvejende dårlig idé". Vurderingen af om AT er en god eller en dårlig idé, deler dermed lærere med kunstneriske fag i to.

I samme spørgeskemaundersøgelse blev lærerne endvidere bedt om at tage stilling til om AT ressource- og tidsmæssigt er en god investering i forhold til det samlede udbytte. I alt 74 % af lærerne med kunstneriske fag tilkendegiver her at de er "uenige" eller "overvejende uenige" i at AT er en god investering i forhold til udbyttet. I alt 26 % er derimod "enige" eller "overvejende enige" i at AT er en god investering i forhold til udbyttet. Undersøgelsen viser altså at mange lærere med kunstneriske fag forholder sig kritisk til dette spørgsmål.

Interviewene foretaget i forbindelse med skolebesøg peger på mulige forklaringer på hvorfor mange lærere med kunstneriske fag forholder sig forholdsvis kritisk til spørgsmålene om AT. Flere af lærerne på de skoler EVA har besøgt, fremhæver at gymnasireformen har betydet at det obligatoriske kunstneriske fag på C-niveau afsluttes efter 1. g. Mange lærere peger i den forbindelse på at fagets "korte levetid" som obligatorisk fag sætter naturlige grænser for de kunstneriske fags muligheder for deltagelse i AT. Flere lærere peger endvidere på de forholdsvis beskedne elevforudsætninger i 1. g som en ekstra udfordring for de kunstneriske fag når eller hvis de deltager i AT. Det er ifølge flere lærere "sjovere" at være med i AT-forløb i 2. eller 3. g hvor et større elevpotentiale alt andet lige udfoldes. Eleverne har imidlertid ikke kunstneriske fag på disse klas-

settrin medmindre de har valgt et kunstnerisk fag som valgfag eller studieretningsfag på mindst B-niveau. På disse niveauer (A og B) og klassetrin (2. og 3. g) vurderer lærerne til gengæld at der tilbydes de kunstneriske fag et stort "mulighedsrum" for AT og andre faglige samspil, jf. afsnit 4.2.

Kunstneriske hold kan endvidere være sammensat af elever fra flere klasser. En sådan organisering med hold sammensat af elever fra flere stamklasser kræver ifølge flere lærere ekstra fokus på tilrettelæggelse og skemalægning.

En lærer fortæller i den sammenhæng om et AT-forløb i billedkunst og dansk hvor hun skulle koordinere undervisningen med holdets ikke mindre end tre dansklærere. Flere lærere udtrykker at netop "logistikken" i forbindelse med AT-forløb og blandede hold i det hele taget er svær og krævende.

Mange lærere konstaterer endvidere at de kunstneriske fags teoretiske og historiske dimension ofte er lettere at bringe i spil i en AT-sammenhæng end den praktiske og skabende dimension. Enkelte lærere peger på at de kunstneriske fag herved giver køb på deres væsentligste styrke som er de meget tætte – og helst ubrudte – forbindelseslinjer mellem teori og praksis.

Flere lærere med kunstneriske fag som EVA har interviewet, udtrykker ligesom eleverne generel beklagelse over at AT-forløb har en tilbøjelighed til at blive "form med beskedent fagligt indhold", som en lærer udtrykker det.

Mange af de interviewede lærere med kunstneriske fag ser i den sammenhæng positivt på at det tværfakultære krav er blevet lempet så fag fra samme hovedområde har fået mulighed for at arbejde sammen i AT. Flere lærere peger på at dette vil virke befordrende på udbuddet af meningsfyldte AT-forløb. Flere lærere med kunstneriske fag ser nemlig umiddelbart samarbejdet med humanistiske fag som det mest naturlige og gnidningsfrie, mens nogle omvendt vedgår at samarbejdet med naturvidenskabelige fag kan være svært og "kunstigt".

Af positive tilkendegivelser i forhold til AT nævner flere lærere at det efter deres mening er en god og spændende nyskabelse der under de rigtige former bidrager til at øge elevernes studiekompetencer. Flere lærere med kunstneriske fag bemærker endvidere som noget positivt at deres egen viden om andre fag og fagområder er blevet styrket.

AT i et lederperspektiv

Spørgeskemaet som EVA har sendt ud til samtlige stx-ledere i forbindelse med evaluering af gymnasireformen, viser at et stort flertal af lederne (i alt 95 %) vurderer AT som en "god idé" eller "overvejende god idé". Ved at sammenholde dette resultat med de tilsvarende resultater fra elev- og lærerundersøgelsen fremkommer et sammenligningsgrundlag idet andelen af lærere med kunstneriske fag der har den tilsvarende vurdering, udgør i alt 52 %, mens den tilsvarende andel blandt de nuværende 3. g-elever udgør i alt 81 %.

I spørgsmålet om udbyttet af AT står mål med anstrengelserne, svarer lederne ligeledes anderledes end lærere med kunstneriske fag. I alt 82 % af lederne er "enige" eller "overvejende enige" i at AT "giver valuta for pengene". Den tilsvarende andel blandt lærere med kunstneriske fag udgør i alt 26 %.

Generelt vurderer skoleledere altså AT mere positivt end hhv. elever og lærere. De ledere som EVA har interviewet under skolebesøg, oplever i overensstemmelse hermed at AT lønner sig i form af elevernes større studieparathed og øgede studiekompetencer. Flere ledere udtrykker forståelse for at nogle lærere bekymrer sig om fagfagligheden og fordybelsen, men vurderer overordnet at AT medvirker til at imødekomme uddannelsens studieforberedende sigte.

Endvidere vurderer flere af de interviewede ledere at AT har fyldt meget i reformens første år, både energimæssigt og i den praktiske afvikling, hvilket også kan have betydning for de erfaringer som lærere med kunstneriske fag har gjort med AT i forlængelse af det første gennemløb efter reformen.

Lederne udtrykker generelt forståelse for at det kan være svært at få AT til at fungere omkring et kunstnerisk hold sammensat af flere klasser. Flere ledere peger i den forbindelse på et dilemma omkring det obligatoriske kunstneriske fag. Hvis eleverne på den ene side får det obligatoriske kunstneriske fag som de selv har givet forhåndstilkendegivelse om, er konsekvensen kunstneriske hold sammensat af flere studieretningsklasser med de vanskeligheder dette bringer i forhold til deltagelse i AT. Hvis eleverne på den anden side bindes til et obligatorisk kunstnerisk fag via deres valg af studieretning, mindskes kompleksiteten i forhold til de kunstneriske fags deltagelse i AT, imidlertid mistes elevernes valgfrihed og den motivation der kan være forbundet hermed.

4.2 Fagligt samspil inden for kunstneriske studieretninger

Eleverne på stx har med reformen fået mulighed for at præge uddannelsen i den retning de ønsker, bl.a. gennem valg af studieretning. I den sammenhæng skelnes mellem naturvidenskabelige, samfundsvidenskabelige, sproglige og kunstneriske studieretninger.

De studieretninger som eleverne vælger sig ind på, består af tre fag (eller i nogle tilfælde af to fag på A-niveau) og er de toneangivende fag for det treårige uddannelsesforløb. Studieretningsfag skal sikre mulighed for faglige samspil både internt og med andre fag der ligger uden for studieretningen.

Helt overordnet kan man sige at konstruktionen med studieretninger på stx udgør det konstitutive træk væk fra valgfagsgymnasiet og over i det nye studieretningsgymnasium.

Dette afsnit giver et overblik over kunstneriske studieretninger. Deres antal og faglige sammensætning kortlægges, herunder antal elever i kunstneriske studieretninger og antal skoler med oprettelse. Til sidst fremdrager afsnittet de væsentligste erfaringer med kunstneriske studieretninger som er fremkommet under EVA's skolebesøg.

Kunstneriske studieretninger på stx

Ifølge UNI-C's optælling af studieretninger på de gymnasiale uddannelser findes der 207 forskellige studieretningstyper på stx for den årgang der blev optaget i august 2007. De 207 typer fordeler sig på i alt 1.238 oprettede studieretninger.

Af tabel 12 fremgår det hvordan studieretningerne fordeler sig på hhv. kunstneriske, naturvidenskabelige, samfundsvidenskabelige og sproglige studieretninger. Det er væsentligt at bemærke at det er skolerne selv der kategoriserer studieretningerne som fx kunstneriske eller naturvidenskabelige.

Tabel 12
Fordeling af studieretninger og elever på stx 2008

Studieretning efter kategori	Antal studieretninger	Andel af studieretninger	Antal elever	Andel af elever
Kunstnerisk	137	11 %	2.430	10 %
Naturvidenskabelig	412	33 %	8.498	33 %
Samfundsvidenskabelig	376	30 %	8.845	35 %
Sproglig	313	25 %	5.615	22 %
I alt	1.238	100 %	25.388	100 %

Kilde: UNI-C Statistik & Analyse 2008

Note: Det er skolerne selv der kategoriserer studieretningerne.

11 % af de oprettede studieretninger – dækkende 10 % af eleverne – bliver af skolerne kategoriseret som kunstneriske. 118 af i alt 139 stx-skoler (85 %) opretter studieretninger som de kategoriserer som kunstneriske.

For at få et nuanceret billede af studieretninger med kunstneriske fag er det imidlertid også væsentligt at se nærmere på hvilke kunstneriske fag der indgår i de oprettede studieretninger, og på hvilket niveau de indgår. Det er desuden væsentligt at undersøge hvor mange skoler der opretter disse studieretninger, og hvor mange elever der går på dem.

Alle disse forhold fremgår af tabel 13. Det er væsentligt at bemærke at skolerne ikke nødvendigvis kategoriserer studieretningerne som kunstneriske fordi der indgår kunstneriske fag i dem.

Tabel 13
Kunstneriske fag fordelt på studieretninger, skoler og antal elever 2008

Fag og niveau	Antal studieretninger	Antal skoler med oprettelse	Andel af skoler	Antal elever	Andel af elever
Musik A	117	96	70 %	2.060	8 %
Musik B	17	15	11 %	294	1 %
Billedkunst B	13	10	7 %	269	1 %
Billedkunst C	8	8	6 %	109	0,4 %
Mediefag B	62	41	31 %	1.421	6 %
Mediefag C	8	7	5 %	167	1 %
Dramatik B	11	11	8 %	203	1 %
Dramatik C	11	11	8 %	192	1 %
Design C	1	1	1 %	27	0,1 %

Kilde: UNI-C Statistik & Analyse 2008

Note: Når antallet af studieretninger overskrider antallet af skoler med oprettelse, skyldes det at en eller flere skoler opretter faget i mere end en studieretning, fx er der 16 skoler der opretter mediefag B i mere end en studieretning.

Fordelingen viser at musik på A-niveau og mediefag på B-niveau er de kunstneriske fag som flest elever har i en studieretning, nemlig hhv. 2.060 og 1.421 svarende til hhv. 8 % og 6 % af eleverne. 70 % af skolerne opretter en eller flere studieretninger med musik på A-niveau, og 31 % af skolerne opretter en eller flere studieretninger med mediefag på B-niveau.

De fem mest udbredte kunstneriske studieretninger

For den årgang der blev optaget i august 2007, er de fem mest udbredte studieretninger med kunstneriske fag:

- 1 Mediefag B, samfundsfag B, engelsk A – 46 oprettede studieretninger svarende til 1.075 elever
- 2 Musik A, engelsk A, samfundsfag B – 22 oprettede studieretninger svarende til 351 elever
- 3 Musik A, engelsk A, matematik B – 17 oprettede studieretninger svarende til 333 elever
- 4 Musik B, engelsk A, samfundsfag B – 10 oprettede studieretninger svarende til 186 elever
- 5 Dramatik C, engelsk A, musik A – 8 oprettede studieretninger svarende til 131 elever.

Hvor meget prioriteres kunstneriske studieretninger?

I spørgeskemaundersøgelsen blandt lederne blev stx-lederne spurgt om deres prioriteringer vedrørende skolens oprettelse af studieretninger.

I tabel 14 vises svarfordelingen i forhold til disse prioriteringer.

Tabel 14
Stx-ledernes prioritering af kunstneriske studieretninger (N = 108)

	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke
Skolen prioriterer at oprette studieretninger med kunstneriske fag	52 %	35 %	11 %	3 %
Skolen prioriterer at oprette studieretninger med et højt naturvidenskabeligt niveau	72 %	28 %	1 %	0 %
Skolen prioriterer at oprette studieretninger med et højt fremmedsprogligt niveau	63 %	34 %	3 %	1 %
Skolen prioriterer at oprette studieretninger der afspejler optagelseskravene på de videregående uddannelser	58 %	39 %	4 %	0 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt ledere

I alt 87 % af lederne svarer altså at skolen "i høj grad" eller "i nogen grad" prioriterer at oprette studieretninger med kunstneriske fag. Den tilsvarende andel der svarer at skolen "i høj grad" eller "i nogen grad" prioriterer at oprette studieretninger med et højt naturvidenskabeligt niveau, er 99 %, mens andelen der svarer at skolen "i høj grad" eller "i nogen grad" prioriterer at oprette studieretninger med et højt fremmedsprogligt niveau, ligger på 97 %.

Endelig svarer i alt 97 % af lederne at skolen "i høj grad" eller "i nogen grad" prioriterer at oprette studieretninger der afspejler optagelseskravene på de videregående uddannelser.

Overordnet set er der altså på skolerne både prioriteringer der synes at tilgodese oprettelsen af kunstneriske studieretninger, men i høj grad også prioriteringer der synes at stille sig på tværs af denne intention.

4.2.2 Erfaringer med kunstneriske studieretninger

Flere af de lærere som EVA har interviewet, har gjort gode erfaringer med en kunstnerisk studieretning, og enkelte anfører ligefrem at et nyt og endnu ikke fuldt udnyttet "mulighedsrum" har åbnet sig for det kunstneriske fagområde.

Flere lærere som har det første gennemløb af en kunstnerisk studieretning som baggrundserfaring, medgiver i den sammenhæng at de kunstneriske studieretninger kunne tones yderligere ved mere – og til tider bedre – samspil mellem studieretningsfagene.

Nogle af de interviewede elever som går på en kunstnerisk studieretning, tilkendegiver i bred overensstemmelse hermed at de ud over særfaglige forløb endnu ikke helt kan pege på undervisningsforløb der "toner rent flag" i forhold til den kunstneriske studieretning de har valgt.

Udfordringen i at få kunstneriske studieretninger til at smitte af på det samlede treårige uddannelsesforløb på en for eleverne synlig måde bliver ikke mindre af at kunstneriske fag på B-niveau først begynder i 2. gymnasieklasse på nogle skoler, altså et halvt år inde i studieretningsforløbet.

På flere skoler tegner elever og lærere dog også et modbillede til denne udfordring. Flere elever kan fx henvise til studierejser hvor kunstneriske studieretninger og deres bærende fag bringes i spil på en relevant og meningsfuld måde.

I spørgeskemaundersøgelsen blandt ledere vurderer et flertal af lederne i den sammenhæng at sammenhængen mellem de kunstneriske fag og uddannelsens øvrige fag er blevet styrket med reformen.

4.3 Sammenfatning og vurderinger

Almen studieforbereelse (AT) har fyldt meget i debatten omkring gymnasireformen. Der er meget der tyder på at det er den nyskabelse ved reformen der påkalder sig de stærkeste – og ofte mest polariserede – synspunkter.

Dokumentationsmaterialet der er indsamlet i forbindelse med evalueringen af det kunstneriske fagområde, adskiller sig ikke væsentligt fra dette overordnede karakteristikum. Nogle elever kan således fortælle om AT-forløb med kunstneriske fag der har gjort et positivt indtryk på dem, mens andre modløst kan berette om AT-forløb hvor manglen på sammenhæng har været så massiv at de ikke længere kan se meningen med AT. Nogle lærere med kunstneriske fag ser helst at kunstneriske fag sættes helt fri af grebet fra AT, mens andre til gengæld gerne ser de kunstneriske fag blive mere synlige i en AT-sammenhæng.

De polariserede holdninger er imidlertid ikke nødvendigvis udtryk for at intentionerne med AT er kuldsejlede. Indtrykket fra skolebesøgene er derimod at mange lærere og elever med kunstneriske fag tværtimod fastholder at ideen med AT er god. Dette ændrer imidlertid ikke ved at der er særligt problematiske omstændigheder af strukturel art knyttet til kunstneriske fag der gør rammerne omkring AT til en organisatorisk svær udfordring.

Forskellige hensyn spænder ben for hinanden. Hvis hensynet til elevernes frihed i valg af obligatorisk kunstnerisk fag er det hensyn der vejer tungest, forøges kompleksiteten omkring AT betragteligt fordi studieretningsklassen dermed splittes op i blandede hold afhængigt af elevernes valg af obligatorisk kunstnerisk fag. Hvis elevernes frie valg af obligatorisk kunstnerisk fag derimod bortfalder, mindskes kompleksiteten omkring AT men motivationen der kan ligge i forlængelse af det frie valg, ofres.

Hvis det er en målsætning at få det obligatoriske kunstneriske fag til at spille en mere markant rolle i AT-sammenhæng, kan det blive nødvendigt at ofre elevernes frie valg af obligatorisk kunstnerisk fag. Hvis elevernes frie valg af kunstnerisk fag derimod ønskes opretholdt, er det nødvendigt med en central styring af AT på skolerne der kan tage højde for problemerne med organisationen af AT i relation til det obligatoriske kunstneriske fag.

Kunstneriske valgfagshold sammensat af elever fra flere klasser er tilsvarende ensbetydende med at de organisatoriske rammer omkring AT-samspilsforløb kompliceres væsentligt. Det er svært at pege på en enkel løsning af dette problem der ikke samtidig vil skabe nye problemer.

Det faglige samspil mellem studieretningsfag i kunstneriske studieretninger rummer ifølge flere lærere muligheder hvis fulde potentiale endnu ikke er aktualiseret fuldt ud. Erfaringerne som er opsamlet efter første gennemløb, vil imidlertid efter EVA's vurdering bringe lærere og ledere i stand til at rette en strategisk og målrettet indsats mod en bedre udnyttelse af de synergieffekter der kan skabes mellem studieretningsfag, herunder at få den afsmittende toning en studieretning kan give et treårigt uddannelsesforløb klarere frem i lyset.

Det kunstneriske fagområde har efter EVA's vurdering en vigtig rolle at spille i studieretningsgymnasiet – og det er et væsentligt løft for de kunstneriske fag at de kan indgå i studieretninger, hvilket på den anden side forpligter til at være medspillere på dette strategiske indsatsområde.

5 Fagområdet og elevernes studiekompetencer

Formålet med gymnasireformen har bl.a. været at skærpe de gymnasiale uddannelsers studieforberedende sigte, herunder at ruste eleverne med studiekompetencer på deres vej fra elev til studerende.

Dette kapitel behandler den rolle det kunstneriske fagområde spiller i forhold til disse formål på hhv. hf- og stx-uddannelsen. Først beskrives kort resultatet fra en undersøgelse af hvilke indgangskompetencer aftagerrepræsentanter fra videregående uddannelser ser som nødvendige og/eller relevante at eleverne/kursisterne har med fra det kunstneriske fagområde på stx eller toårigt hf. Dernæst præsenterer kapitlet i sammenfattet form hvilke kompetencer de kunstneriske fag ifølge eleverne på de to uddannelser er med til at opøve. Elevernes opfattelse sammenholdes til sidst med lærernes iagttagelser og ledernes vurdering af elevernes/kursisternes udvikling af studiekompetencer i de kunstneriske fag.

5.1 Studiekompetencer i et aftagerperspektiv

Som led i evalueringen af det kunstneriske fagområde har EVA foretaget telefoninterview med repræsentanter for videregående uddannelser. De seks der er interviewet befinder sig alle på lederniveau på videregående uddannelser hvor kunstneriske og æstetiske teori- og praksisdimensioner fylder en betragtelig del.

Formålet har været at frembringe et eksternt aftagerperspektiv på fagområdet med særligt henblik på hvilke studie- og indgangskompetencer nævnte aftagere finder det vigtigst at eleverne/kursisterne udvikler i de kunstneriske fag på de to uddannelser.

Samlet set er aftagerrepræsentanterne enige om at det kunstneriske fagområde spiller en vigtig rolle i forhold til optag på og fortsat rekruttering til videregående kunstneriske uddannelser, fx kunsthistorie, musik- og teatervidenskab eller uddannelser hvor det praktiske/produktive aspekt har en fremtrædende rolle på dele af uddannelsen, fx linjefag på seminarieuddannelser.

Flere af aftagerrepræsentanterne fremhæver at deres uddannelse klart profiterer af de kompetencer som eleverne/kursisterne har udviklet i de kunstneriske fag på de to uddannelser. Kreative og innovative kompetencer samt selvstændighed i praksisudførelse nævnes heriblandt.

Overfaglige kompetencer er vigtige

Vigtige for studieegnheden er først og fremmest personlige, almene og sociale kompetencer, vurderer aftagerrepræsentanterne samstemmigt. Selvstændighed og selvledelseskompetence, kommunikative og analytiske færdigheder, samarbejdsevne og evnen til kritisk stillingtagen bliver ofte nævnt blandt de kompetencer aftagerne ser som væsentlige for at kunne gennemføre den uddannelse de repræsenterer.

Blandt de uddannelsesrepræsentanter EVA har talt med, fremhæves særligt initiativrigdom og selvledelse som forhold der øger studieegnheden. En af aftagerrepræsentanterne formulerer det sådan:

En kompetence som er meget central, er selvstændighed. Vi oplever at vi bruger meget tid på at flytte de studerende fra at være elever til at være studerende der tager hånd om de

res eget studie, går selvstændigt til stoffet, forbereder sig på selvstændig vis osv. Selvstændighed står med flammeskrift øverst på vores ønskeliste i forhold til kommende studiestartere.

En af de interviewede aftagerrepræsentanter nævner i forlængelse heraf "modet til at turde sætte sig selv på spil" som en meget vigtig kompetence i forhold til den uddannelse han repræsenterer. I kunstneriske fag ligger implicit en forventning om at man "mestrer at give tingene et personligt udtryk" hvilket på sin side kræver mod og selvstændighed, fremhæver han.

Ud over selvstændighed betoner alle interviewede aftagerrepræsentanter vigtigheden af at de studerende er i besiddelse af sociale kompetencer i forbindelse med gruppepræstationer som er hyppigt forekommende inden for kunstneriske fag og uddannelser. Flere berører endvidere evnen til kritisk stillingtagen og evnen til at kunne se tingene fra flere indfaldsvinkler som vigtige kompetencer i forhold til den uddannelse de repræsenterer.

Med henblik på de faglige kompetencer påpeger en af repræsentanterne:

Det er ikke så meget det faglige niveau vi er bekymret for, det er mere den faglige bredde – så, ja, jeg mener i og for sig godt at man kan dæmpe de faglige krav hvis det samtidig giver plads til noget andet.

Ingen af de interviewede aftagere udtrykker i den sammenhæng særlig bekymring omkring de faglige indgangskompetencer de studerende kommer med.

5.2 Studiekompetencer i et elevperspektiv

Det er væsentligt at være opmærksom på at elever/kursister i sagens natur kan have svært ved at vurdere deres egne studiekompetencer, herunder at fremdrage hvilke studiekompetencer de specifikt opøver og udvikler i berøring med de kunstneriske fag. Ligeledes er det vigtigt at understrege at undervisningen i kunstneriske fag for nogle af eleverne/kursisterne på interviewtidspunktet ikke er afsluttet, og at de derfor ikke kan vurdere et samlet forløb med faget/fagene. Af indlysende grunde kan de naturligvis heller ikke sammenligne med forhold før reformen.

I de interview EVA har foretaget i forbindelse med skolebesøg, kommer eleverne/kursisterne imidlertid med en række bud på hvad de indtil videre har lært i deres kunstneriske fag, og hvilke forhold der skal være til stede for at læringsudbyttet er højt.

Langt de fleste elever/kursister som EVA har talt med, oplever i høj grad at de har udbytte af deres kunstneriske fag. De giver udtryk for at der arbejdes både målrettet og ambitiøst med undervisningen, og at de derfor lærer noget på et "seriøst grundlag" som en hf-kursist udtrykker det.

Den praktiske og den teoretiske dimension

De faglige kompetencer som eleverne/kursisterne oplever at de udvikler i kunstneriske fag, vedrører ofte den praktisk-produktive dimension. Flere af de interviewede peger fx på film-, male- og skuespilteknik når de skal svare på hvad de lærer i fagene. Mange af eleverne/kursisterne vurderer på det punkt at fagene har levet op til eller ligefrem har overskredet deres forventninger.

På begge uddannelser har EVA dog også talt med elever/kursister der ikke har fået indfriet deres umiddelbare forventninger til fagets praktisk-produktive dimension. Især har elever/kursister med fagene musik og billedkunst efterladt det indtryk. Som en elev med musik udtrykker sin oplevelse:

I musik skal man ikke forvente, som jeg havde regnet med, at man skal lære at spille på et instrument – det må man lære på musikskolen.

I den sammenhæng er der dog grund til at understrege at eleverne/kursisterne fordeler sig meget spredt i spørgsmålet om hvilken vægtning mellem teori og praksis der er den mest læringsfremmende. Mens nogle ser en "pæn dosis teori" som det bedste udgangspunkt for deres faglige udvikling, ser andre på deres praktiske talenter som det naturlige sted at starte.

Spredningen kan illustreres ved at stille to elever EVA har mødt under skolebesøgene, over for hinanden. Den ene, som er udøvende musiker i fritiden, oplever primært musikteorien som det sted hvor han lærer mest, mens den anden, som har tegnet gennem hele sit liv, omvendt oplever tegneteknik "uden alt for meget teorihistorie" som der hvor hun lærer mest.

Tendensen er dog at frekvensen af hf-kursister der peger på praksisdelen som den mest lærerige, er højere end den tilsvarende frekvens blandt stx-elever.

Eleverne/kursisterne vurderer imidlertid samstemmende at det er fremmede for deres læring at der som et væsentligt træk ved de kunstneriske fag er både en teoridel og en del der indebærer praksisudførelse. Hvis de to dimensioner møder hinanden på en gensidigt berigende måde, sker der optimal læring på begge områder, har flere interviewede elever/kursister udtrykt.

En elev i billedkunst fortæller fx at hun har lært meget dels af at udarbejde kunstneriske produktioner selv, dels af efterfølgende at forholde sig kritisk analyserende til egne og andres produktioner med inddragelse af kunstfaglige begreber. En veldokumenteret kritisk sans opleves altså af eleverne som en generel studiekompetence som det kunstneriske fag bibringer.

At lære sammen og med hele kroppen

En generel oplevelse der går på tværs af de to uddannelser, er at man lærer på en anden måde i de kunstneriske fag sammenlignet med mange andre fag. Dels "lærer man med hele kroppen", som en elev beskriver det. Dels lærer man meget om sig selv ved netop at udtrykke sig selv, fx gennem skuespil, maleri og musik, tilkendegiver flere elever/kursister.

I det hele taget peger mange af eleverne/kursisterne på at de oplever at de udvikler sig personligt med faget. Af personlige kompetencer peger nogle på det mod, den selvtillid og den rollebevidsthed de har udviklet ved fx at prøve at stå over for at stort publikum til en forårskoncert. Andre fremhæver at deres tiltro til egne evner er blevet styrket gennem fx positiv feedback på en kunstnerisk produktion i billedkunst.

Flere bemærker at de også nyder godt af disse kompetencer uden for skolen og altså ikke kun når de bruges eller indgår i en undervisningssammenhæng.

Endelig peger de fleste på at de oplever et godt sammenhold i de kunstneriske timer. Mange produktioner og opvisninger foregår i grupper hvormed klassen "rystes sammen omkring det faglige", som en elev formulerer det.

Det studieforberedende sigte

Flere af de interviewede elever/kursister angiver at de i deres kunstneriske fag stifter bekendtskab med analysemetoder de også kan bruge i andre fag, fx i dansk og fremmedsprog. Nogle oplever at de også kan overføre indsigt i formidling som er udviklet i sammenhæng med kunstneriske fag, til andre fag. Endelig noterer et par af de interviewede at "det kreative pusterum" som de oplever at få med deres kunstneriske fag, generelt smitter positivt af på deres motivation i andre fag.

I den anden ende af spektret er der dog også enkelte af de interviewede stx-elever der finder det urimeligt at en gymnasial ungdomsuddannelse kan påtvinge dem et kunstnerisk fag. I tilbageblik på det obligatoriske kunstneriske fag i 1. g. betragter disse elever kunstneriske fag som det rene tidsspilde og som en potentiel trussel mod et godt karaktergennemsnit – og dermed mod videregående studier.

Af de elever/kursister EVA har interviewet, er der dog flere der har overvejet en videregående uddannelse i forlængelse af deres kunstneriske fag. Blandt de interviewede er det navnlig elever/kursister med et kunstnerisk fag på minimum B-niveau der påtænker at gå den vej. Blandt de interviewede er det ensbetydende med stx-elever med en kunstnerisk studieretning eller hf-kursister med et praktisk/musisk valgfag.

For nogle af de interviewede udspringer motivationen direkte af deres kunstneriske fag. En hf-kursist fortæller fx at designfaget har ansporet hende til at uddanne sig til arkitekt. En enkelt elev fortæller derimod at hun ville være skuespiller før hun fik dramatik, nu kan hun imidlertid se at det er teatervidenskab der er den rigtige uddannelse for hende.

For andre har kunstneriske fag ikke haft den store betydning for deres overvejelser om valg af videregående uddannelse.

5.3 Studiekompetencer i et lærerperspektiv

I forbindelse med EVA's evaluering af gymnasireformen blev 429 stx-lærere i en spørgeskemaundersøgelse bl.a. spurgt om deres vurdering af elevernes studieparathed sammenlignet med før reformen.

Yderligere analyser af undersøgelsesresultatet viser hvordan lærere der underviser i kunstneriske fag, vurderer elevernes studieparathed sammenlignet med før reformen. Det er vigtigt at være opmærksom på at det er den generelle studieparathed lærere med kunstneriske fag vurderer, og ikke studieparathed i forhold til kunstneriske fag isoleret set.

Undersøgelsesresultatet fremgår af tabel 15.

Tabel 15

Stx-lærere med kunstneriske fag: Vurdering af indikatorer på studieparathed efter reformen. (n = 40)

Hvordan vurderer du følgende elementer af elevernes studieparathed sammenlignet med før reformen?

	Er blevet meget/lidt bedre	Er uændret	Er blevet meget/lidt dårligere
Studenternes generelle faglige niveau	10 %	42 %	46 %
Studenternes faglige selvstændighed	30 %	53 %	18 %
Studenternes formidlingskompetencer i relation til faglig viden og faglige problemstillinger	35 %	53 %	13 %
Studenternes studievaner som de opnår på uddannelsen	21 %	62 %	19 %
Studenternes forudsætninger for at vælge hvilken uddannelse de skal fortsætte på	15 %	79 %	6 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt lærere

Andelen af lærere med kunstneriske fag der vurderer at elevernes generelle faglige niveau "er blevet meget dårligere" eller "lidt dårligere" efter reformen, udgør hele 46 % og er altså mere end fire gange så stor som andelen der omvendt vurderer at det "er blevet meget bedre" eller "lidt bedre" (10 %).

Lærernes vurdering af elevernes faglige selvstændighed og faglige formidlingskompetencer ser imidlertid væsentligt anderledes ud. Blandt lærere med kunstneriske fag svarer hhv. 30 % og 35 % at eleverne med henblik på faglig selvstændighed og faglig formidlingsevne "er blevet meget bedre" eller "lidt bedre".

15 % af de deltagende lærere med kunstneriske fag vurderer endvidere at elevernes forudsætninger for valg af videregående uddannelse "er blevet meget bedre" eller "lidt bedre" efter reformen.

Den største andel af lærere med kunstneriske fag vurderer samlet set at elevernes studieparathed er svækket ifølge én indikator (fagligt niveau) mens den ifølge fire andre indikatorer er styrket (faglig selvstændighed, faglig formidlingskompetence, studievaner og forudsætninger for valg af videregående uddannelse).

Under interviewene gav lærerne på begge uddannelser i den sammenhæng udtryk for at de kunstneriske fag medvirker til at eleverne/kursisterne udvikler et bredt felt af kompetencer. En lærer siger i den forbindelse:

Reformens fokus er på studiekompetencer. Studiekompetencer er netop det der bliver trænet i de kunstneriske fag. Samarbejdsevner og selvstændighed bliver fx trænet side om side.

Flere af de lærere som EVA har interviewet, udtrykker i den sammenhæng at de kunstneriske fag "arbejder med flere slags intelligenser" sammenlignet med rent boglige fag.

Som flere af eleverne/kursisterne peger også lærerne på at læreprocesserne i de kunstneriske fag er forskellige fra mange andre fag. Som flere lærere nævner, har eleverne/kursisterne for det første en anden og mere interesse- og lystbetonet motivation i de kunstneriske fag sammenlignet med mange andre fag. "Det er lysten snarere end pligten der driver værket", beskriver en lærer elevmotivationen i mediefag. For det andet, hvilket også flere elever berører, knytter der sig et kreativt, udøvende og skabende aspekt til fagene, fx i forbindelse med at eleverne/kursisterne laver egen- og fællesproduktioner som udvikler kompetencer. Det kræver fx ansvar, selvstændighed og gode samarbejdsevner at få disse produktioner op at stå, fortæller flere lærere.

Flere lærere vurderer endvidere at de tætte forbindelseslinjer mellem praksis og teori i kunstneriske fag styrker elevernes/kursisters analytiske evner, fx når det kræves at en egenproduktion gøres til genstand for teoretiske overvejelser.

Den positive effekt som flere elever fortæller om at kunstneriske fag kan have på motivationen i andre fag, kan mange af lærerne nikke genkendende til. Som en musiklærer udtrykker værdien af overførselseffekten:

Når eleverne oplever at skolen er et godt og kreativt værested, bliver det også et godt lærested. Glæden ved at udtrykke sig og skabe noget i en kunstnerisk forstand smitter helt sikkert af på de andre fag.

Blandt stx-lærerne tilkendegiver mange endvidere at de nye samspilsmuligheder i AT og omkring studieretninger i særdeleshed giver eleverne større indsigt i metoder og faglig viden på tværs af fag og hovedområder. Dette vurderes også at bidrage til elevernes øgede studieparathed.

Af andre effekter nævner enkelte lærere at de kunstneriske fag også kan bruges til at vise eleverne/kursisterne at de kan mere end de tror, hvormed selvtilliden øges. Enkelte peger også på at de ellers stille og bogligt usikre elever kan opleve at komme i centrum i kunstneriske fag og dermed få en succesoplevelse de ellers ikke ville have haft.

Det studieforberedende sigte

Blandt de lærere EVA har interviewet i forbindelse med evalueringen af det kunstneriske fagområde, vurderer et flertal at eleverne/kursisterne er klædt bedre på til at tage en videregående uddannelse i dag sammenlignet med før reformen. De fleste begrundes vurderingen med henvisning til at de i deres fag har oplevet et løft i elevernes/kursisters kunnen på det teoretiske og analytiske område, primært pga. læreplanernes opgradering af dette område sammenlignet med før reformen. Navnlig lærere med fagene billedkunst og musik har oplevet denne teoretiske opgradering som betragtelig.

Flere lærere på begge uddannelser – navnlig på hf – udtrykker dog også skepsis over for det krævede teoretiske niveau der fremgår af læreplanerne efter reformen. Som en lærer på hf siger:

Det nytter ikke bare at sætte niveauet op for så bliver de svage elever klemt, og der kommer mere frafald – vi står i et dilemma her!

Nogle hf-lærere påpeger i den sammenhæng at de kan have svært ved at nå omkring både den teoretiske og den praktiske dimension i deres kunstneriske fag med de ambitiøse krav lærepla-

nerne udstikker. Andre lærere erklærer derimod at de godt kan nå begge dele, og at det er vigtigt at læreplanerne – også på hf – fastholder et vist ambitionsniveau hvis det faglige niveau skal bevares.

I forlængelse af dette tillægger mange lærere den nye prøvedimension som alle kunstneriske fag på C-niveau har fået tildelt, en positiv betydning i forhold til elevernes/kursisternes motivation, seriøsitet og arbejdsmoral hvad angår kunstneriske fag på dette niveau. På baggrund af eksamenskravet og en teoretisk styrket læreplan fremfører flere hf-lærere i billedkunst at de næsten ikke kan genkende faget sammenlignet med tidligere.

En enkelt hf-lærer i musik modsiger dog det store flertal ved at hævde:

Før havde vi en hyggelig forårskoncert, nu skal de (eleverne, red.) til en benhård eksamen. Jeg er ikke fuldt overbevist om at flere prøver er vejen frem.

Mens flertallet af de lærere EVA har interviewet under skolebesøgene, altså betragter den lovbe-falede prøveform og det øgede fokus på teori og analyse som medvirkende årsager til en styrkel-se af det studieforberedende element ved kunstneriske fag, er der dog også nogle som ser et di-lemma i denne prioritering.

Navnlig blandt hf-lærere med fagene billedkunst og musik udtrykkes dilemmaet som en balance-gang mellem på den ene side ønsket om et højt fagligt niveau næret af en god portion teori, og på den anden side hensynet til kursister der kan opleve at "knække halsen" på for store teori-krav.

Nogle af de stx-lærere EVA har interviewet under skolebesøgene, nævner endvidere det proble-matiske i at ikke alle elever nu får de alment dannende sider af fagene billedkunst og musik som det var tilfældet før reformen. Der kan i den forbindelse "være talenter der hverken bliver gødet eller opdaget", som en lærer bemærker.

De fleste stx-lærere bemærker i den sammenhæng at det kunstneriske fagområde samlet set bi-drager mindre til elevernes kompetenceudvikling og dannelse sammenlignet med før reformen som følge af ændringen fra to til et obligatorisk kunstnerisk fag.

5.4 Studiekompetencer i et lederperspektiv

I spørgeskemaundersøgelsen blandt ledere blev lederne på både "rene" stx-skoler og stx-skoler der samtidig udbyder et toårigt hf-kursus, spurgt om deres vurdering af forhold vedrørende det kunstneriske fagområde sammenlignet med før reformen.

De forhold lederne blev bedt om at vurdere i et "før og efter reformperspektiv", var:

- Det faglige niveau i de kunstneriske fag samlet set
- Den teoretiske dimension i de kunstneriske fag
- Den praktiske dimension i de kunstneriske fag
- De kunstneriske fags rolle som en del af uddannelsens almindelig funktion.

Af tabel 16 fremgår ledernes vurdering af stx-uddannelsen i forhold til disse faktorer.

Tabel 16
Ledernes vurdering af det kunstneriske fagområde på stx efter reformen (N = 108)

Hvordan vurderer du nedenstående forhold vedrørende de kunstneriske fag på stx i dag sammenlignet med før reformen?

	Styrket	Noget styrket	Uændret	Noget svækket	Svækket
Det faglige niveau i de kunstneriske fag samlet set	10 %	24 %	22 %	16 %	28 %
Den teoretiske dimension i de kunstneriske fag samlet set	16 %	57 %	15 %	3 %	10 %
Den praktiske dimension i de kunstneriske fag samlet set	2 %	13 %	16 %	44 %	27 %
De kunstneriske fags rolle som en del af uddannelsens almen- dannende funktion	7 %	25 %	28 %	14 %	25 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt ledere

Ledernes vurdering af stx-uddannelsen i forhold til disse faktorer er i store træk i overensstemmelse med de holdninger som stx-lærere i kunstneriske fag tilkendegiver.

Spørgsmålet om hvorvidt det faglige niveau i de kunstneriske fag er styrket eller svækket, deler lederne i to. I alt 34 % vurderer at niveauet er "styrket" eller "noget styrket", mens i alt 44 % derimod vurderer at niveauet er "svækket" eller "noget svækket".

Der er en klar overvægt af ledere (i alt 73 %) der vurderer at den teoretiske dimension er "styrket" eller "noget styrket" i de kunstneriske fag, mens en næsten lige så klar overvægt (i alt 71 %) vurderer at den praktiske dimension er "svækket" eller "noget svækket".

Lederne svarer endvidere spredt på spørgsmålet om de kunstneriske fags almindelige rolle sammenlignet med før reformen. I alt 32 % svarer at den almindelige rolle er "styrket" eller "noget styrket", mens i alt 39 % på den anden side svarer at den er "svækket" eller "noget svækket".

En tilsvarende ledervurdering af hf-uddannelsen med henblik på disse spørgsmål fremgår af tabel 17.

Tabel 17
Ledernes vurdering af det kunstneriske fagområde på hf efter reformen (n = 50)

Hvordan vurderer du nedenstående forhold vedrørende kunstneriske fag på toårigt hf i dag sammenlignet med tidligere?

	Styrket	Noget styrket	Uændret	Noget svækket	Svækket
Det faglige niveau i de kunstneriske fag samlet set	13 %	22 %	44 %	19 %	3 %
Den teoretiske dimension i de kunstneriske fag samlet set	18 %	64 %	14 %	4 %	0 %
Den praktiske dimension i de kunstneriske fag samlet set	3 %	14 %	28 %	52 %	3 %
De kunstneriske fags rolle som en del af uddannelsens al- mindendannende funktion	13 %	28 %	53 %	6 %	0 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt ledere

Ledernes vurdering af disse forhold vedrørende hf-uddannelsen afviger fra den tilsvarende vurdering af stx-uddannelsen på to punkter. Der er for det første i modsætning til vurderingen af stx-uddannelsen en overvægt af ledere (35 %) der vurderer at det faglige niveau er "styrket/noget styrket" i de kunstneriske fag på hf sammenlignet med den tilsvarende andel der vurderer at det er "svækket/noget svækket" (22 %). For det andet er der relativt set en større andel der vurderer at de kunstneriske fags almindelige rolle er "styrket/noget styrket" på hf (41 %) i forhold til den tilsvarende andel der mener at rollen er "svækket/noget svækket" (6 %).

5.5 Sammenfatning og vurderinger

Studenterprofilen på stx er ifølge flere lærere præget i negativ retning af at det kunstneriske fagområde generelt er svækket efter reformen.

I forhold til den samlede timemæssige tilbagegang som det kunstneriske fagområde har undergået med reformen, er det ikke uventet at en stor andel af lærere med kunstneriske fag vurderer at det faglige niveau er svækket sammenlignet med før reformen.

Det er også forventeligt at flertallet af ledere på de to uddannelser på baggrund af nye læreplaner vurderer at den teoretiske dimension er styrket, og at den praktiske dimension er svækket.

Men det er værd at være opmærksom på – hvilket interviewmaterialet også afdækker – at en skæv fagdidaktisk vægtning der for ensidigt fokuserer på enten praksis- eller teoridimensionen, kan være ensbetydende med at elevernes/kursisternes læringsudbytte af undervisningen undermineres. På hf-uddannelsen kan en tilbagestående praksisdimension endvidere være ensbetydende med at hf's praksis- og anvendelsesorienterede profil underkendes.

Der er mange lighedstræk mellem læreplanerne for de kunstneriske fag på de to uddannelser. Dette har på den ene side givet de kunstneriske fag et løft – især på hf. Men på den anden side er det vigtigt i undervisningens tilrettelæggelse at fastholde at den ene dimension godt kan styrkes uden at den anden går tabt. Den teoretiske dimension kan bevirke at særligt hf-kursisterne "taber pusten" – især hvis der gennem længere tid ikke opleves en sammenkobling med den praktisk-produktive dimension.

I den sammenhæng peger interviewmaterialet ofte på at ekstracurriculære aktiviteter som det kunstneriske fagområde også indbefatter, bidrager til at eleverne/kursisterne udvikler kompetencer som kan have en positiv effekt på deres vilje og evne til at gennemføre et videregående studie.

På baggrund af de aftagerinterview EVA har foretaget, viser der sig her en bemærkelsesværdig overensstemmelse mellem aftagernes forventninger og den studentprofil der synes at tegne sig efter hhv. første og andet gennemløb.

Appendiks A

Projektbeskrivelse

I 2008 gennemfører Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) en række undersøgelser i forbindelse med gymnasireformen, herunder en række evalueringer af fagområder som Afdelingen for gymnasiale uddannelser i Undervisningsministeriet har bedt EVA om at gennemføre.

Evalueringen af det kunstneriske fagområde på stx og toårigt hf indgår i denne række af fagområdeevalueringer der i øvrigt omfatter:

- Det økonomiske fagområde på hhx
- Fremmedsprog på stx og hhx
- Det tekniske og naturvidenskabelige fagområde på htx og stx.

Evalueringen af det kunstneriske fagområde

Evalueringen af det kunstneriske fagområde vil især omfatte følgende fag:

- Musik
- Dramatik
- Dans
- Billedkunst
- Design
- Mediefag.

I evalueringen vil fagområdet blive opfattet som en dimension i uddannelserne snarere end som en række af isolerede enkeltfag. Derfor kan evalueringen også berøre almen studieforberedelse på stx samt andre fag som indgår i vigtige samspil med de kunstneriske fag.

Evalueringen gennemføres samtidig med afslutningen af det første gennemløb efter reformen. Evalueringens dokumentation baserer sig således på erfaringer fra et enkelt samlet forløb, men den vil også inddrage vurderinger af i hvilket omfang fagområdets stilling i uddannelserne er ændret for de to årgange der påbegyndte deres gymnasiale uddannelse i 2006 eller 2007.

Evalueringens formål og indhold

Evalueringen skal belyse indholdsmæssige og strukturelle træk ved de kunstneriske fag med henblik på at vurdere virkninger af reformen i forhold til fagområdet. Evalueringen dækker tre fokusområder:

1) Evalueringen skal belyse *fagområdets stilling i uddannelserne*, idet der anlægges et komparativt perspektiv i forhold til tidligere. Følgende forhold skal kortlægges:

- Uddannelsestid og elevtid
- Fagenes og timernes placering i det treårige forløb
- Udbuddet af studieretninger og valgfag
- Elevernes fordeling på studieretninger, niveauer og valgfag
- Drivkræfter bag elevernes valg af uddannelse, studieretning og valgfag, herunder adgangskravene til videregående uddannelser.

2) Evalueringen skal belyse *det faglige samspil* inden for faggruppen og i forhold til uddannelsen i sin helhed. Evalueringen skal belyse faggruppens deltagelse i fagligt samspil inden for de formaliserede rammer, dvs. almen studieforberedelse og studieretningsprojektet. Desuden skal fagområdets involvering i fagligt samspil uden for de formaliserede rammer belyses. Følgende spørgsmål danner grundlag for analysen:

- I hvilket omfang er fagområdet repræsenteret i studieretningsprojekterne på stx og de større skriftlige opgaver på hf sammenlignet med de tidligere større skriftlige opgaver på begge uddannelser?
- Hvordan og om hvad samarbejder fagområdet internt?
- Hvordan og om hvad samarbejder områdets fag med andre fag?
- Hvordan bakker skolen op om det tværfaglige samspil i form af ledelsesinvolvering, koordinationsgrupper og andre støttefunktioner, herunder studieplanens rolle?

3) Evalueringen skal belyse fagområdets rolle i forhold til gymnasireformens overordnede mål om at styrke *elevernes studiekompetence* – forstået både som en specifik kunstnerisk kompetence og som en mere generel studiekompetence. I evalueringen sættes der fokus både på elevernes oplevelse af egne kompetencer inden for det kunstneriske område og deres opfattelse af og holdninger til fagområdet og på lærernes vurdering af de samme forhold nu sammenlignet med tidligere. Elevers og læreres billeder sættes over for de kompetencer som aftagere på de videregående kunstneriske uddannelser ser som nødvendige og relevante for fremtidens studiestartere. Både teoretiske og praktiske videregående uddannelser tænkes inddraget. Evalueringen skal belyse følgende forhold:

- Er der en sammenhængskraft/overfaglighed inden for de kunstneriske fag?
- Hvordan opleves balancen mellem teori og praksis?
- Hvilke almindelige, faglige og studiemæssige kompetencer oplever eleverne at have fået med sig fra gymnasiet i forhold til det kunstneriske fagområde?
- Er der kompetencer som eleverne oplever at mangle i forhold til at starte på en videregående uddannelse?
- Hvilke kompetencer efterspørger aftagerne på de relevante videregående uddannelser hos kommende studiestartere?

Design og dokumentation

Der anvendes både kvantitative og kvalitative metoder til at belyse problemstillingerne beskrevet ovenfor.

1) Der gennemføres en *spørgeskemaundersøgelse* blandt skoleledelser. Der er tale om en totalundersøgelse blandt rektorer på stx. Endvidere indhentes oplysninger fra UNI-C. Spørgeskemaundersøgelsen/det kvantitative materiale skal medvirke til at kortlægge en række faktuelle spørgsmål og en række vurderinger hos skoleledelserne især i forhold til fokusområde 1, sekundært i forhold til fokusområde 2.

2) Der gennemføres *casestudier* på fire gymnasier med hf. Skolerne udvælges så der er en geografisk og størrelsesmæssig spredning. Desuden tilstræbes det at én skole har en særligt kunstnerisk profil. Casestudierne indebærer besøg på skolen hvor der gennemføres separate interview med ledelse, elever og en lærergruppe. Lærergruppen skal repræsentere en faglig bredde inden for de kunstneriske fag. Elevgruppen skal sammensættes så der er både elever fra kunstneriske studieretninger og elever fra andre studieretninger. Desuden læses relevant materiale fra skolerne. Casestudierne skal især bidrage til at belyse fokusområde 2 og 3, sekundært udbygge og nuancere forståelsen af de kvantitative oplysninger om fokusområde 1.

3) Der gennemføres *interview* med aftagere fra videregående uddannelser med kunstneriske fag. Interviewene kan enten gennemføres som to fokusgruppeinterview hhv. i Jylland og på Sjælland, eller de kan gennemføres som et antal telefoninterview. Interviewene skal afdække aftagerperspektivet i forhold til fokusområde 3. De gennemføres forud for casestudierne og bidrager dermed til at kvalificere interviewene med elever og lærere.

Organisering

Evalueringen gennemføres af en projektgruppe fra EVA. Projektgruppen gennemfører dokumentationsindsamlingen og afreporterer til Undervisningsministeriet. Afreporteringen vil indeholde analyser og vurderinger. Evalueringsgruppen består af evalueringskonsulenterne Peter Toft og Rikke Sørup samt evalueringsmedarbejder Stine Holm.

Til evalueringen knyttes en følgegruppe på fem-seks personer der tilsammen skal have indsigt i de fag der er involveret i fagområdet.

Desuden skal følgegruppen tilsammen dække følgende kompetencer:

- Undervisningserfaring
- Ledelseserfaring
- Eksternt perspektiv på fagområdet.

Følgegruppen mødes to-tre gange og har til opgave at kommentere dokumentationsmaterialet og analyserne fra EVA's projektgruppe inden rapporten udarbejdes.

Tidsplan

Evalueringen gennemføres efter følgende tidsplan:

Aktivitet	Tidspunkt
Forundersøgelse, herunder møder med fagkonsulenter	Februar 2008
Interview med aftagere	Juni 2008
Spørgeskemaundersøgelse blandt skoleledere	August-september 2008
Skolebesøg	August-september 2008
Afreportering	Oktober-november 2008
Offentliggørelse	December 2008-januar 2009

Appendiks B

Dokumentation og metode

Dette appendiks gør rede for de metodiske overvejelser i forbindelse med de undersøgelser der er gennemført som led i evalueringen. Det drejer sig om:

- Spørgeskemaundersøgelse blandt skoleledelser
- Øvrige undersøgelser
- Talmateriale fra UNI-C Statistik & Analyse
- Aftagerinterview
- Skolebesøg.

Appendikset fungerer som en uddybning af præsentationen af dokumentation og metode i rapportens afsnit 2.2.

Spørgeskemaundersøgelse blandt skoleledelser

EVA gennemførte i forbindelse med evalueringen en spørgeskemaundersøgelse blandt stx-ledere. Spørgeskemaet indgik samtidig i parallelle evalueringer af det tekniske og naturvidenskabelige fagområde på stx og htx, fremmedsprog på stx og hhx samt i en samlet evaluering af gymnasie-reformen som EVA gennemfører som led i instituttets handlingsplan for 2008. Det er derfor kun en mindre del af spørgsmålene i spørgeskemaerne der er relevante for evalueringen af det kunstneriske fagområde.

Undersøgelsens målgruppe og design

Undersøgelsens målgruppe er de uddannelsesansvarlige ledere på stx. Undersøgelsen er i princippet gennemført som en totalundersøgelse hvor spørgeskemaet er udsendt til samtlige institutioner der udbyder stx.

Udarbejdelse og validering af spørgeskemaer

Spørgeskemaet er udarbejdet af EVA's projektgruppe i juni/juli 2008. Forud for udarbejdelsen var der gennemført et møde med Undervisningsministeriets fagkonsulenter i kunstneriske fag. Skemaet blev pilottestet af tre rektorer fra stx. Pilottesterne blev bedt om at forholde sig til om de spørgsmål, svarkategorier og begreber der blev anvendt i skemaet, var relevante, forståelige og dækkende, og om der var forhold der manglede at blive spurgt ind til.

Dataindsamling

Spørgeskemaundersøgelsen er gennemført som en web-baseret undersøgelse via programmet Inquisite. Undersøgelsen afvikledes ved at der den 26. august gennem Inquisite blev udsendt en e-mail med et link til en hjemmeside hvor spørgeskemaet udfyldes af respondenterne. Der blev udsendt påmindelser til alle der endnu ikke havde besvaret 12. september og 19. september. Undersøgelsen blev afsluttet 24. september 2008.

Svarprocenter og bortfald

Der blev udsendt i alt 140 spørgeskemaer. 108 skemaer blev besvaret hvilket svarer til en svarprocent på 77. Svarprocenten vurderes som høj. Som en yderligere kontrol af om de indsamlede data giver et repræsentativt billede af rektorenes vurderinger, undersøges svarfordelingerne ud fra institutionernes geografiske placering. Tabellen nedenfor viser en fordeling over udsendte skemaer i forhold til besvarede skemaer, fordelt på region for stx.

Population i forhold til besvarelser, fordelt på region for stx

	Population		Besvarelser	
	Andel	Procent	Andel	Procent
Bornholm	1	1 %	1	1 %
Hovedstaden	43	31 %	29	27 %
Midtjylland	37	26 %	30	28 %
Nordjylland	15	11 %	11	10 %
Sjælland	23	16 %	20	19 %
Syddanmark	21	15 %	17	16 %
Total	140	100 %	108	100 %

Den største afvigelse fra populationen ses for hovedstaden, der i populationen udgør 31 %, og i besvarelserne udgør 27 %. Dvs. der forekommer en underrepræsentation på 4 procentpoint for Hovedstaden i analysen. EVA vurderer at der er tale om en mindre underrepræsentation der ikke har betydning for undersøgelsens validitet.

Det har ikke været muligt at lave tilsvarende vurderinger i forhold til skolestørrelse, da tilgængelige data om elevtal på uddannelses- og afdelingsniveau ikke vurderes at være anvendelige.

Spørgeskemaet indeholder dels faktuelle spørgsmål, dels spørgsmål hvor vi spørger til ledernes vurderinger. På EVA's hjemmeside findes som bilag til rapporten en tabelrapport med frekvenstabeller over resultaterne fra undersøgelsen blandt stx-ledelser.

Spørgeskemaundersøgelser blandt elever og dimittender og blandt lærere

I forbindelse med EVA's evaluering af gymnasireformen er der foruden undersøgelsen blandt skoleledere, jf. ovenfor, gennemført stikprøvebaserede spørgeskemaundersøgelser blandt lærere og blandt elever og dimittender på de treårige gymnasiale uddannelser. Nogle resultater fra disse undersøgelser er blevet inddraget i evalueringen af det kunstneriske fagområde på stx.

En nærmere metodisk redegørelse for disse undersøgelser findes som appendiks til EVA's evaluering af gymnasireformen. Bilag med frekvenstabeller findes på EVA's hjemmeside, www.eva.dk.

Elev- og dimittendundersøgelse

Undersøgelsen blandt elever og dimittender blev gennemført af Danmarks Statistik for EVA som telefoninterview. Telefoninterviewene startede 25. august og blev afsluttet 19. september. Der er tale om en repræsentativ undersøgelse, Svarprocenter fremgår af tabellen nedenfor.

Svarprocenter fordelt på uddannelse og årgang

	Nettostikprøve		Interview	
	Antal	Antal	Procent	
stx - 3. år	396	268	67,7 %	
stx - dimittend	389	244	64,8 %	

Kilde: Danmarks Statistik

Lærerundersøgelse

Undersøgelsen blandt lærere blev ligeledes gennemført af Danmarks Statistik for EVA. Undersøgelsen blev gennemført som en kombineret web-baseret og telefonisk undersøgelse. Undersøgelsen startede med udsendelse af informationsbrev til respondenterne 30. august 2008. Telefonopfølgningen startede 8. september, og telefoninterviewene sluttede 29. september. Undersøgelsen er således gennemført efter et fuldt gennemløb.

Der er tale om en repræsentativ undersøgelse med en nettostikprøve på 505 stx-lærere. I alt besvarede 429 stx-lærere spørgeskemaet hvilket giver en svarprocent på 85.

Der er gennemført krydskørsler med udvalgte spørgsmål og baggrundsvariablene anciennitet og fag. Via krydskørsler har det været muligt at isolere svarene fra de lærere der har angivet at de underviser i kunstneriske fag. Resultaterne af disse krydskørsler er medtaget i rapporten hvis lærerne inden for fagområdet adskiller sig signifikant fra de øvrige lærere, dvs. der hvor sammenhængen mellem de pågældende to variable er signifikant ved et 0,05 signifikansniveau. Det skal bemærkes at lærerne ikke har udtalt sig specifikt om de kunstneriske fag eller om kunstneriske kompetencer.

Talmateriale fra UNI-C Statistik & Analyse

Der er i evalueringen anvendt talmateriale fra UNI-C vedrørende fag, niveau og studieretninger. Tallene stammer fra følgende publikationer, der er tilgængelige på Undervisningsministeriets hjemmeside, www.uvm.dk:

- *Oprettede studieretninger på de gymnasiale uddannelser 2008*, UNI-C Statistik & Analyse, 26. august 2008
- *Analyse af studenterne 2009 fra de 3-årige gymnasiale uddannelser (stx, hhx og htx)*. UNI-C Statistik & Analyse, 26. august 2008
- *Hf-eksamen 2007*. UNI-C Statistik & Analyse, 18. marts 2008 (suppleret med tal fra 2008 som EVA har indhentet hos UNI-C).

EVA har foretaget yderligere analyser af det datamateriale der ligger til grund for *Oprettede studieretninger på de gymnasiale uddannelser 2008* i form af optællinger af kombinationer af fag og niveauer.

Data er indsamlet af UNI-C i perioden 15. februar – 10. april 2008 fra samtlige institutioner der udbyder hhx, htx og stx. Data handler om hvilke studieretninger og studieretningsfag institutionerne har oprettet for den årgang af elever der påbegyndte en gymnasial uddannelse i sommeren 2007. Institutioner der har flere afdelinger, har indberettet separat for hver afdeling. Efterfølgende har UNI-C valideret data ved at kontakte institutioner hvor indberetningerne var mangelfulde eller forekom misvisende.

Hver institution har for samtlige studieretninger den har oprettet, indberettet hvilke fag der indgår i studieretningen, antal elever og klassebetegnelse. Derudover har institutionerne klassificeret hver studieretning efter hovedretning. På stx er studieretningerne f.eks. klassificerede efter om de er sproglige, naturvidenskabelige, samfundsvidenskabelige eller kunstneriske. Klassificering er imidlertid ikke særligt sigende, da en lang række studieretninger kan placeres inden for mere end en hovedretning. Oplysningerne om hvilke fag de enkelte studieretninger indeholder, vurderes derimod som værende valide, dels pga. den høje svarprocent (100 %) og dels pga. UNI-C's efterfølgende arbejde med at validere data.

UNI-C har ikke kunnet levere data om hvilke fag der indgår i studieretningsprojekterne. Desværre har det heller ikke været muligt at skaffe disse data på anden vis.

Endelig har EVA modtaget materiale fra Undervisningsministeriet vedrørende skolernes udbud af studieretninger, kunstneriske fag og 2. fremmedsprog.

Skolebesøg

I august-september 2008 gennemførte EVA besøg på fire stx-skoler. De fire skoler var udvalgt så der var en geografisk spredning, og således at toårigt hf var godt repræsenteret. I praksis havde tre af de fire skoler hf.

Skolebesøgene havde et dobbelt formål. Dels skulle de bidrage til EVA's samlede evaluering af reformen, dels skulle de bidrage til dokumentationsindsamlingen i forbindelse med evalueringerne af det kunstneriske fagområde på stx og toårigt hf. Alle skolebesøg handlede derfor om generelle forhold vedrørende reform og reformimplementering. Desuden blev der sat specifik fokus på det kunstneriske fagområde. De besøgte skoler er:

- Nyborg Gymnasium
- Roskilde Gymnasium
- Silkeborg Gymnasium

- Struer Statsgymnasium

På hver skole blev der gennemført separate gruppeinterview med hhv. lærere og elever. På skoler med hf blev der også gennemført gruppeinterview med kursister. Disse interview havde alene fokus på kunstneriske fag. Desuden blev der gennemført interview med skolens ledelse hvor kunstneriske fag blev drøftet sammen med andre temaer. EVA havde bedt om at elevgruppen blev sammensat således at forskellige studieretninger var repræsenteret. På interviewtidspunktet var eleverne lige startet i 2. eller 3.g, og de havde derfor ikke mulighed for at vurdere det samlede gymnasiale forløb. I interviewene har eleverne imidlertid en række bud på hvad de indtil videre har lært i deres gymnasiale uddannelse. EVA havde desuden bedt om at lærergruppen skulle repræsentere en faglig bredde inden for det kunstneriske fagområde.

Efterfølgende stod det imidlertid klart at faget dramatik var underrepræsenteret i det kvalitative materiale, dels fordi dramatiklæreren på en af de besøgte skoler havde fået forfald, dels fordi dramatik ikke var et profilfag på de besøgte skoler. EVA gennemførte derfor et yderligere besøg på Gladsaxe Gymnasium og gennemførte interview med dramatiklærere og med to elevgrupper fra hhv. 2. og 3.g, der havde valgt en studieretning med dramatik.

Skolebesøgene har bidraget med et kvalitativt blik på reformen og underbygger og kvalificerer dermed det kvantitative materiale.

Aftagerinterview

Forud for skolebesøgene blev der foretaget telefoninterview med aftagere fra videregående uddannelser. I alt fem aftagere fra videregående uddannelser hvor kunstneriske fag spiller en central rolle, er blevet interviewet. Følgende aftagere har bidraget gennem interviewene:

- Fagleder Michael Eigtved, Teatervidenskab, Københavns Universitet
- Fagleder Pia Rasmussen, Musikvidenskab, Aarhus Universitet
- Studieleder Olav Harsløf, Performance-design, Roskilde Universitet
- Studierektor Anne Krogh, Peter Sabroe Seminariet
- Uddannelseschef Dan Eriksen, N. Zahles Seminarium

Formålet med interviewene var at frembringe et eksternt perspektiv på fagområdet med særligt fokus på spørgsmålet om hvilke kompetencer aftagere ser som nødvendige og/eller relevante at eleverne har med fra deres gymnasiale uddannelse. Interviewene fandt sted i forsommeren 2008, Det er derfor centralt at bemærke at de interviewede aftagere ikke har modtaget studiestartere som er blevet studerende efter reformen.

Formålet med aftagerinterviewene har derfor ikke været at få vurderinger af hverken tidligere eller nuværende studiestartere, men at få generelle input til hvilke kompetencer det er godt at have med fra den gymnasiale uddannelse ved studiestart på en videregående uddannelse inden for det kunstneriske fagområde. Interviewene har dermed bidraget til forberedelsen af skolebesøgene og fungerer desuden som perspektivering i forhold til de kompetencer som elever, lærere og ledere vurderer at studenterne får med sig fra gymnasiet. Det skal bemærkes at der ikke er tale om en repræsentativ eller udtømmende kortlægning af aftagernes syn på kompetencebehovene hos studiestartere, men blot om nedslag i feltet af videregående uddannelser med et kunstfagligt indhold.